

چیروکا زاروکان یا وینهدار د گوفارا (سفوره) دا
خواننده ک بزرگم و بنهمایین وئی پیش هونهه ری
فه کولینه کا هه فیشک

م. ریشین جیل خلیل، بشکا زمانی کوردی، کولیزا زمانان، زانکویا دهوك ، هریقا کوردستان عراقی پ.هـ.د. حمیده حسن محمد، بشکا زمانی کوردی، کولیزا زمانان، زانکویا دهوك ، هریقا کوردستان عراقی

پوختہ

چوری چیزهای کن هایته و هرگتن، و تینه دارن ل گهل تیکستا ٹھیسی، کو وینه و تیکستی ٹھیسی ب هفکاری کار دکمن بؤ ئاقارکنا رویدان و دیارکنا ئارماخ و مەبستین چیزه کی. ئاقاهی چیزه کا وینه دار یا زاروکان سەرەرای ئەو بەمابین سەرەکی بین هەمی جورین چیزه کان ل سەر دەنیه ئاقارکن، ژ رویدان، كەماسایقى، ھەد دەم...ھەروەسا ل سەر ھەندەك سېيا و سالۇخان دەنیه داشتن، کو تاييەتىن ب چیزه کا جودا و هوئەرى ب ئەقىن چیزه کىن دەخشىن و ژ چیزه کين دى جودا دکمن، وەكى: خانه، چارچوقة، پەدانىك، شەرت، يەكسىندا بەرەرى و تابلو. د چیزه کين وەكى نۇونە ژ گوقارا سقورە بە ئەقىن فەكلىنى هایته و هرگتن، ئەف رەگەزە ل سەر ھەميان هایته پەاكىيىرن. ب ئەقىن رەنگى و ب پېرىمۆكتا ئەقان رەگەزان ب ھەقشەنگى و ب شىوه يەكى رېك و پېشك دنافەرا شىسىرى و وينه كىشىدا، ئارماخ و مەبستىن چیزه کا وين ئىستاتىكى، پەرمودەدى، روشىتى، جەڭلى، ئايىنى، زمانى، هایته ب ھېمىن. د ئەنجامدا خۇوا دېيت، کو چۈركۈزاروکان با ويندار، جۈركۈنى چۈركۈنى يې گىنگ و تاييەتىنده پېندىشى ب شازەزايى و گۈنچاندەكە تمام ھەيدى دنافەرا شىسىرى و وينه كىشىدا، تەگەر نە دى لاۋازى و لەنگى و ۋەقەقەتىن دەكەندا و اتاو بايەق چۈركىدا بەيدا بىت.

په میقتن کلیل: چیرۂ کا زارۂ کان، چیرۂ کا زارۂ کان پا و پینۂ دار، رهگمز تین هونۂ روی، بنہ ما بین چیرۂ کا و پینۂ دار، په رو هر ده و ره هوشت.

۱۔ پیشہ کی

پستبیهستن لسر و هسفکرنا چیروکا زاروکان یا وینهدار ژ لاین تیوریشه هاتیه کرن، کو ئەقان بابەتان ب خۇفە دىگرىت: چیروکا وینهدار ژ لاین زاراف و تىيگەھ و پىناسىيچە، كورتىيەك ل دۇر دەستپىئىكا پەيدابۇونا چیروکا وینهدار ب گشتى و يازاروکان ب تايىقى ل جىيان، پەيدابۇونا چیروکا وینهدار يازاروکان ل دەف كوردان، سىما و تايىھەندى و سالۇخەتىن چیروکا وینهدار، جورىن چیروکا وينهدار يازاروکان، گىرگى و ئارماڭىزلىن چیروکا وینهدار يازاروکان، بىناتى چیروکا وينهدار يازاروکان. ھەروەسا ئەف چیروکە ژ لاین بىنات و رەگەز و تايىھەندىلەن چیروکا وینهدارقە هاتىنە پېاڭشىكىن و شلوغەكىن، ئەو رىنى ئەف چیروکەنە: (خەونا مەريشىكى، ستاران، دلگەش و دەسپىئىكا سالا خواندىن، دەرچۈون). ل دوماهىن رى چەند خالەك وەكى ئەنجامىن ئەقى فەكولىيەن هاتىنە دىباڭىز، ل كەهل بوختە فەكولىيە ب ھەردۇو زماننۇن عەرمى و ئېنگلەزى.

2. حجۃ کا ونہدار، با زارۂ کان، ڈ لائی، تسویہ

۱.۲ جمکانهای تنهداً، لامن ذاتی و تکمیلهای پیشنهادی

چیز کا وینہدار ژ لاین زارا چیفہ واتا بین جو را وجھوڑ ہے، چیز کا وینہدار دیانتا ہے یہا یہ ناننا کھن (komikos) ہائٹے ہے، گتھ، کہ ڈی یہ نما (kosmos)

چیروکا وینهدار، و هک هونهرهکنی ئەدەبی يى پەخشانىكى، كۆ هەر ز سەرەدەمین كەقىن ھەبوو يە و ھەتا نېھۇ رى بەردەواھە، لى ل دويش گھورىن و پىندىيائىن سەرەدەمى، گھورىن ب سەر رۇخسار و ناھەرۇكَا وىزىدا ھاتىنە و بەرەف پىشىھەچۈوه. چىرۇكاكەنەدار وەك ئىنگىز بەزىزلىرىن ھوكارلىن ئازراندى ل دەف زارۇكى دەھىتە ھەزمارتىن، چونكە ب كارىگەرتىن ھونھەرى ئەدەبى دەھىتە دانان، كۆ دەھىتە جەنى گىنگى پىتىدان و سەرەنجەركىشانا وى، ز ئەنجامى پىشىبەستنا وى لسىم چىكىنا وينان و وينەكىشانان، كۆ د ئەنجامدا زارۇك بىشىت ب شىۋىيەكىن روتنر و باشتىر د روپىدان و ئارمانچىن چىرۇكىن د گەھىت. ز بەر گىنگىلا رۇلىنى چىرۇكاكا زارۇكان يا وينەدار د پەرورەدەكىن و بەرفەھەكىنا ئاسۇيىن ھەزى و زمانى ل دەف زارۇكى، ئەف قەتكۈلەنە ھەولدانەكە بۇ دىياركىنا رەگەز و تايىەتمەندىيەن ھونھەرىن چىرۇكاكا وينەدار و بەرجەستەكىنا گىنگىيا وى رۇلى دىگەت.

د ئەقى فەكىلىنىدا بىتى (٤) چىرۇكىن وىئەدار ژگۇفارا سۇفورە ھاتىنە وەرگىتن، لى ۋەزىر سىنورداريا لاپەرىن فەكىلىنى بىتى ھەزمارىن (٨٣، ٨٤، ٨٨، ٩٠) يېن سالا (٢٠٠٨) ھاتىنە ھەلۋاتى، ئەفحان ۋە ھەممىتە كى نا بايەتىن فەكەلىن.

لەسەر كاغەزى يېكەتىيە، ھونھەكە شىايىن ئاخفەتنى ل گەل ھەمى قۇنانغىن ژىق مۇرۇشى ھەنە و بىتى بۇ زارۇكى ناھىيە ئاراستەكىن) (صحىحة الاتخاد، ٢٠٢٢/٧/١٨: ص?).

ب دىتنا وايل اىزىز ژىچىرۇكَا وينەدار ((دروستكىرنا وئنان و پەيشانە، ئەۋىن تىشتەكى يان ھزرەكا درامى فەدگىزىن)) (بالله، ٢٠٠١٩، ص. ٨). خۇيا دىيت چىرۇكَا وينەدار ژ كۆمەكا وئنان پىنگىدەت، زىدەبارى ھەبۇنا تىكىستەكاشىسى كە دەرىپىنى ژ مەبەستا وينەيىن چىرۇكى دەكت.

چىرۇكَا وينەدار ((ب ئىك ژ جورىن كورتە چىرۇكىن دەھىتە ھەزىمارتن، كە دنافادا وينە و فوتۇ دەپىنە بكارىتىن، ژ پىنخەمەت دەرىپىنى ژ چىرۇكەكە سادە، كە ئارماڭىز ژى ئاڭاڭىن ئاشۇپ و پەروەردەكەنەكاساخالام و كەھشەن ب ھەپاينى بلند و جوانە ل دەف زارۇكى)) (شەخانە، ١٩٩١ - ١٩٩٤: ص. ١١٠). چىرۇكَا زارۇكان ب كشىتى و يا وينەدار ب تايىقى، بولەكىن كىنگ و پېشچاڭ د پەروەردەكەن و چەسپاندانا كەشەپىدانا يەرداڭا زارۇكاندا د گۈرىت، دىيتە ئەگەر بۇ دروستكىرنا و چەسپاندانا بنەما و ھەپاينى ژ ھەزىز و بلند و كېر د ئاشۇپا زارۇكىدا، ئەقچا ج ھەپاينى مۇرۇقايىقى يان شارستانى يان پەروەردەي...ھەندىن، ژ بۇ ئاڭاڭىن زارۇكەكىن ساخالام و ئارام ژ لابىن ھزىز و دەرەوونى، رەھشىتى، جەڭلىكى. لەورا ((پەيامى هەرە گەورە ئەدەبىي مندالان ئەۋەيە كە يارمەتىي مندالان بىدا جەپان بىناسىن و بىزىزىنەوە و يېڭىرن، وانە وەك مۇرۇش سەيرى مندال و دەورىي مندال ل زياندا باتات)) (مەممەن، ١٩٨٠، ١٣: ل). چىرۇكَا وينەدار رولەكىن ھەرە كىنگ و مەزىن د پەروەردە و فيزىكىن زارۇكىدا و ئاراستەكىن وى د گۈرىت.

3. دەستتىپەكى پەيدابۇونا چىرۇكَا زارۇكان با وينەدار ل جىهان

ل دویش كەلەك ژىدەران، چىرۇكَا وينەدار بۇ سەرەدەمەن مىژۇوبىي يېن كەلەك كەقىن دزفەتىت، ل ئەھىي دەھىي مۇرۇشى وينە ژ بۇ تىكەھەشەن و ب رېتەرەنە كاروبارىن خۇ يېن رۇزانە بكاردىتىن، لى ب بورىينا سەرددەم و قۇنانغىن مىژۇوبىي ئەقان چىرۇكىن وينەدار كەلەك گەورىن و پېشچەچۈون ب خۆفە دىتىيە، مىژۇوبىا پەيدابۇونا چىرۇكَا وينەدار، كە شىيسىن ل كەل ھېپىتە بكارىتىن د سەرەدەمەن نوپىدا بۇ ((دوماھىا سەدىي ھەقىتى ل فەرەنسا فەدگىرەت، ل سالا ١٦٩٧ ژ لابىن ئىسىمەرىي فەرەنسى تىشارلىز بېرول يېن ئىكەمەن پەرتقىكە تايىت ب زارۇكاشە هاتىيە ئىسىمەن، ئەھ پەرتقىكە ژ كۆمەكا چىرۇكان يېك دەھىت، كە ژ لابىن ئىسىمەرەپەرەيە ب شىپوازەكى سادە و ساڭار ھاتىيە ئىسىمەن، ب ناقى (چىرۇكىن دەمىن

دروست دىيت و واتاپا تارانە و خوشىي دەدت (بالله، ٢٠١٩، ص. ٢٣). د فەرەنگى (المورد)دا، ب ئەقىقى د زمانى ئېنگىزىدا ھاتىيە بكارىتىن: (picture book)، كە مەبەست بىن پەرتقىكە ئەۋەدار ئەۋەدار ئەۋەدار تايىت ب زارۇكاشە (البالىكى، ٢٠١٠، ص. ٨٦٦). د فەرەنگى زمانى عەرمىدا كەلەك گەنگى ب ((القصة المصورة)) نە ھاتىيە دان، لى ھەندەك ۋەكولەر زارافى ((الشريط المرسوم)), بكار دىئىن ئەۋەدار ئەۋەدار زارافى فەرەنسى ((bande dessinée)) ب كار دىئىن (الزهراء، ٢٠٠٩، ص. ١). ب دىتنا مە د زمانى كوردىدا د يېنە ئەقىقى جۇزى چىرۇكىن (چىرۇكَا وينەدار).

2.2 چىرۇكَا وينەدار ژ لابىن ئىكەھىيە

پەزىيا رەخنەگىرین د بىاپتى ئەدەبىي زارۇكان كار دەكت، د ئەھىي باوھىن دان، كە دەستتىشانكىن تىكەھەكى ئىكەگىرى بۇ چىرۇكَا وينەدار يا ب زەھەمەتە، ئەقىقى چەندى ئى ٻۇ دوو ئەگەرمان فەدگەرەن، بىن ئىكىنى: چىرۇكَا وينەدار ژ بابەتىن كەلەك ب زەھەمەت دەھىتە ھەزىمارتن، بىن دووئى: چىرۇكَا وينەدار دنافەتەر دەپ دەستتىشانكىن بىزىارد دوکى ى دەھىي دېلىزىت: ((ئەگەر ئەھىي ب زەھەمەت دەستتىشانكىن تىكەھەكى هوپىر بۇ چىرۇكَا وينەدار، بۇ جەھىنى وى فەدگەرەت، كە دەھىتە ئاقەراستا خالا ئەپەن ئەپەن ئەپەن ھەپىن دەرىپىنا ھونھەرى، وەك: ھونھەرى كەرافىكى و ھونھەرى سىنەمەلىي و ئەدەبىي: چۈنکە د ھەمان دەمدا وينەكىشانە و سىنەمەلىي و ئەپەن ئەپەن، كە ئېكەنە كارلىكىن دەكت د ئەنجامدا جۇرەكى ھونھەرەن نوئى دروست دەكت، كە ب وەرگەتىن ئەقىقى جۇرەكى ھۆپىن دەرىپىنەن ھەممەرەنگ و تەمام دەھىتە ھونھەرەكى تايىھەتەند)) (الزهراء، ٢٠٠٨، ص. ٣). تىكەھەن چىرۇكَا وينەدار ھەر ب ئەقىقى شىپوھى بەرەۋام بۇو ھەتاڭو ل چەرخى نوئى چىرۇكَا وينەدار وەك تىكەلەيەك ژ وينەيىن كىشىتى (المرسوم) كەل پېش وەخت ھاتىيە ئامادەكەن و د شىاندایەل كەل تىكىستەكى ئەپەن ئەپەن خواندىن (baaha)، ٢٠٢٢، ص. ٢).

چىرۇكَا وينەدار ژ لابىن ئىسىمەرەپەرەيە و رەخنەگىرین ئەدەبىيە ب كەلەك شىپوازەن ھاتىيە بىناسەكىن، ھونھەرەن ئالىرىك مەكرم دېلىزىت: چىرۇكَا وينەدار ((ھونھەرە دنافەتەر ئەدەبىي و ھونھەرى وينەكىشانىدا كەم دىيت، ژ فلمەكى سىنەمەلىي بىن

(گۈرگالىي مندالان) بۇو، كۆل سالا (١٩٤٦) ل ئىراننىڭ زىلائىن (مەلا قادر مودەرسى) فە دەردچۇرۇ. هەزىز بىلەن بىتىنى سىنى ھېزماز زىئۇنى گوچارى دەركەتن، كۆ با تايىھەت بۇو ب ئەدەبىياتىن زارۇكاشە ب شىيەھەكىي گشتى، ئىك زىئۇمان جورىت ئەدەبىياتان بىن دنافا ئەقنى گوچارىدا دەھاتىن بەلەتكەن، چىرۇكىن و ئىندەدار بىن زارۇكان بۇون، لى ئىندەپىن ئەقان چىرۇكان ب شىيەھەن رەش و سېسى بۇون، ئانكۇ رەنگا و رەنگ نەبۇون و گەلەك رەگەزىن دى بىن ھونەرى و باھقى وەكى پۇلىنكرنا قۇنانغىن زىئۇ زارۇكى و شىيىسىن و دروستىكىندا ئىندەيان ل دويف ئەقنى پۇلىنكرنى دنافادا دىيار نەبۇون ((بالايى، ٦/١١، ٢٠٢٢)). ب ئەقنى رەنگى دەستپىنكا چىرۇك و ئىندەدار يازارۇكان ل دەف كوردان، بۇ ئىنقا ئىكى زىسىدى ئىستىنى ۋەتكەن، ھەرچەندە بىزەكە دەستپىنكا دەستپىنكا و سادە بۇو د ئەقنى بواريدا، ئى وەكى دەستپىنكا چىرۇكە كەنگاشەكە زەھىزى و باش بۇو، بۇ دىباربۇونا ئەقنى ھونەرى د ناخا ئەدەبىياتىن زارۇكان بىن كوردىدا.

ل كۆردستانى عىراق، ئەم دىشىين ھەردوو گوچارىن (ئەستىزىرە، رۆزى كۆردستان) كۆل سلىيابىن دەرجۇون، ب دەستپىنچەخەرین چىرۇك و ئىندەدار يازارۇكان ب ھەزمىزىن، ھەرچەندە ھەر ئىك زەقان گوچارا بىتى دوو ھېزماز زىئۇ دەركەفتىنى. ل دەقەرا بەھەدىيان، پىشى سەرھەلەنلىكىن ھەندەك بىزاقىن دەستپىنكا پەيدابۇون، وەكى گوچارا (تىرۇز) كۆ سالا (١٩٩٢) ل سىيمىلىن دەركەفت، دناف ئەقنى گوچارىدا ھەندەك ھەلبەست، چىرۇك و ھېدى ھېنى چىرۇكىن ئىندەدار و رەنگا و رەنگ زى د پەيدابۇون، لى ئەقنى گوچارى زى گەلەك نەفەكىشا و زەنگەرى ھەندەك قەيرانان ھاتە راۋەستاندىن) (ھ، ژ).

ل دويف بۇچۇونا سەلام بالايى سەرنىشىرى گوچارا (سقورە) ھەر ز دەستپىنكا دەركەفتىنى وى و ھەتا ھەزمىزىن دوو سەدان، (ئىكىم بىزاقا ھونەرى و ئەدەبى ز بۇ پەيدابۇونا چىرۇك و ئىندەدار يازارۇكان د گوچارا (سقورە) كا پەيدابۇوي، كۆل بىرەورىا سەد سالىيا رۆزئانامەكمەر يا كۆردىدا ل (١٩٩٨/٤/٢٢) ئىكەم ھەزمارە زىئۇنى گوچارى ب شىيەھەكىي رەنگىن و ئىندەدار و ھەفچەرخ دەركەفت. پىشى ئەقنى گوچارى ھەندەك بىزاقىن دى پەيدابۇون، وەكى دەركەفتىغا گوچارا (يىرگىز) ل (زاخۇ)، (تالۇقە) ل (ئاكىرى)، (كەپر) و (زەنگ و بەنگ) ل (دەھوكى)، كۆ ھەتا نوکە ھەردوو گوچارىن (سقورە) و (زەنگ و بەنگ) ب باھتىن خۇ بىن ھەممە جۇر و ئىندەپىن رەنگا و رەنگ د بەردەوانىن) (بالايى، ٢٠٢٢).

من يازانكويىا نەورۇز (المجلاة الأكاديمية لجامعة نوروز)، پ. ١٢، ٢٠٢٣

خاتىنا شىستى، خوداننى رېھىن شىن...ھەندى). ۋېنەرى ئەقان چىرۇكان فولكلۇر بۇو، لى ئىشىسىرى ب سروشىتەكى ھونەرى دارشىتىوون ((A.S، ٢٠٢٠)). ئانكۇ ۋېنەرى ئەستىزىن ئەستىزىنى بىن ئىشىسينا چىرۇكىن زارۇكان، مىنا جورىت دى بىن چىرۇكىن ھونەرى ھەر فولكلۇر بۇوە، ل دەستپىنكا پەيدابۇونا ئەقان ھونەران، مىللەتان مفایىەكى زۆر ژ بەرھەمەن فولكلۇر وەرگەتىنە و ب شىوازەكى ھونەرى و نۇرى دارشىتىنە.

ل سالا (١٨٦٥) ل (ئېنگلتەرا) ئىك ز ب ناۋودەنگەتىن كۆمەلە چىرۇك، ب ئاپىن (ئەلیس ل وەلەپىن سەپىر) بىن ئىشىسر لويس كارول ھاتە بەرھەمەپىان، كۆ و بىنە بۇ چىرۇكان كىشىباپون (ھ، ژ).

ل سەدى نۇزىدى (چىرۇك و ئىندەدار) پەر وەپار و پىشىكەفت ب خۇقە دېت، ئەمۇ زى ل گەل ((بەلەقبۇونا رۆزئانامە و گوچاران، ب شىيەھەكى ھەقدەم ل گەل پىشىكەفتىنا ھۆ و تەكىيكتىن چاپكەننى بىن جودا ل ئەھى سەرەدى. ھونەرى چىرۇك و ئىندەدار ب شىيەھەكى تايىھەت ل سى جەمسەران يان سىن قۇتابخانەيەن يېشىكەفت، ئەف جەمسەرە بەرھەمەتىن و لات بۇون بۇ چىرۇك و ئىندەدار، كۆ ئەمۇ زى: ژاپان، كۆ دېلەن ھونەرى (المانغا) و ل وەلەپەتىن ئىكگەنلىق ب ھونەرى (كومكس) ناۋىدىكەن، ل دوماهىي ھۆ ئەپوروبا و ب تايىھەت (بىلەجىكا) و (فەرەنسا) دەھىن . ھەلەيت ھەر جەمسەرە كە زەقان جەمسەران بۇوە خودان شىوازى خۇ بىن تايىھەت د راچاندىن و ئىشىسينا چىرۇك خۇ يازانكۇنى چەندى ھەر ئىك ز ئەوان ب رېيىا كۆمەك تايىھەندى و بەنەماپىن فۇرمى و ۋەتكەنلىكى ز جەمسەرەن دى دەھىنە جودا كەن)) (الزەراء، ٢٠٠٩: ص؟).

4. پەيدابۇونا چىرۇك و ئىندەدار يازارۇكان ل دەف كوردان

دەستپىنكا پەيدابۇونا چىرۇك و ئىندەدار ل دەف كوردان، دناف (داستانىن كۆردىدا دەھىتىه دىتىن، كۆ گەلەك و ئىندەپىن گىرىدىاي ب كەلتۈرى كوردان و رويدانىن دېرۇكى...ھەندى، دەھىتىه دىتىن، ھەر ز سەرەدى (ئەھمەدى خانى) و دنافا بەرھەمەن ويدا، پاشى ل دەستپىنكا سەدى يېستى د بەرھەمەن بەنەماڭا بەدرخانىاندا و ب تايىھەت ل دەف (چەلەدەت بەدرخانى) رۇيدانىن و ئىندەدار دنافا بەرھەمەن واندا دىيار دىن) (بالايى، ٦/١١، ٢٠٢٢).

سەبارەت چىرۇك و ئىندەدار يازارۇكان، ((ھەر ل گەل بەلەقبۇونا ئىكەم گوچارا زارۇكان ب زمانى كۆردى، چىرۇك و ئىندەدار دنافادا دەھىتىه دىتىن، ئەمۇ زى گوچارا

چىرۇكا وينەدار لىزانىنا دروستكىندا وينان دناف هزا زارۇكىدا پەيدا دىكت (مدونە عصافير، <http://blog.3asafeer.com>).

ز لايى فورمېقە، چىرۇكا وينەدار ژ شەش تايىەتمەندىلىن سەرەكى يېكىدەيت، كۆھەمى جۈرىن چىرۇكا وينەدار پىشت بەستىنى لىسىر دەكەن و ئاقاھىي وى يېكىدەين، ئەۋرى: (خانه، چارچۈقە، پەدانك، شەرىت(الشريط)، رىكھستىنا بەرپەرى، تابلو) (الزھراء، ٢٠٠٨: ص ٢٦١). هەر وەكى دئەقى رەنگى ل خوارىدا بەرچاڭ دىن: أ. خانه (الخانة): چارچۈقەن دەرەكى يى وينەيە، كۆپى دەھىتە دەستىشانكىن دنافا چىرۇكىدا، بە هيلا جودا (فاصل) يَا سېپى يان رەش ژ وينەيەن دى دەھىتە جوداڭىن(ھ، ژ: ١١).

ب. چارچۈقە (الاطار): ب كىشتى دنافا ھونەرلىن نەھىدا^(١)، بىسپورىن ئەقى ھونەرى چوار جۇر ژ چارچۈقەيان دىاركىنە، سەرەرائى جوداھيا پىقەرىن ئەوان د ناقا چىرۇكا وينەداردا، ئەۋرى: چارچۈقىنى ئاسوئى، چارچۈقىنى ستووفى، چارچۈقىنى چوارگوشىمى و لاكىشىمى، چارچۈقىنى خودان شىيوهيەن (فورمەن) جودا (ھ، ژ: ل ١٣). خۇيا يە ئەقان چارچۈقان ب جورىن خۇيىن ھەممەرەنگە، كۆمەك ئەركىن جودا، ژ بلى ئەركىن ئىستاتىكى، ژ بۇ ھونەرى نەھى و دنافا چىرۇكا وينەكىدا ب جەدىتىن، بۇ مەبەستىن جودا دەھىنە بكارىتىان. (تىرى گۇونشىن) شەش ئەركىن مەزن يىن چارچۈقەنى ژ بۇ چىرۇكا وينەدار دەستىشان دىكت ب ئەقى رەنگى: ((ئەركى ژىكجۇداڭىنى، ئەركى پېقەدارىنى، ئەركى بىنائىگەرىنى، ئەركى دەپرىنى و خواندىن))(ھ، ژ: ل ١٥-١٦).

ج. پەدانك (بالون): (رودولف دېڭىس) دەھىتە ھۇمارتن ئېكەم كەس، كۆپدانك د چىرۇكا وينەداردا بكارىتىانى. (فيرجيني فرانسوا) پەدانك چىرۇكا وينەكىي پىناسە دىكت، كۆ ئەم ((جەنى خودان ھىلکاوى يان چارگوشەيە، كۆ ب ھىلەكى دناف وينەيدا دەستىشانكىيە، ل جەنى دىالوگ و ھىزىن كەسايەقى يىن چىرۇكا وينەدار دەھىتە ئېسسىن، ل ئۇوى دەمى باھت گىيداي ھىزىن كەسايەتىان بىت، ئەقان پەدانك ب رىنما بازىھىن پچوپىك پەيەندى ب كەساشە ھەيە. ئاشكرا يە شىيۇي دەھىتە دەستىشانكىن بۇ پەدانكان ل دویش ئەۋى جەنى

د گوچارا (سشورەدا، پتەرنىكى ب پۇلېنكرىدا قۇناغىن ژىن زارۇكى هاتە دان، ئەم دېرىزكىن د ناقا گوچارىدا دەھانىن ئېسسىن تايىەت بۇون ب ھندەك قۇناغىن دەستىشانكىرى ژ ژىن زارۇكى، كۆ ل دویش تىكەھشىن و بەرچاڭ وەرگەتىنە هەمى تايىەتمەندى و سالۇخەتىن گىنيدا ي ب ھەر قۇناغە كا ژىن زارۇكە دەھانىن ئېسسىن و وينەكىشان، بۇ نۇونە (ئەم قۇناغىن ئەقى كۆثارى ژ ژىن زارۇكى وەرگەتىن ھەر ژ ٦ سالى و هەتا كۆ ژىن سىنلىي ١٨ سالىنىن، كۆ ژ لايى ھەردوو نىڭاركىشان (نەجمەدین بىرى) و (نەجمەد بىرى) سىناريو و وينەيەن چىرۇكان د ئەقى گوچارىدا ھاتىنە دروستكىن. ھەلبەت ئەق چىرۇكە ب بابەت و پۇيدانلىن خۇفە د ھەممە جۇر بۇون و پتەپا وان ژ كەلتۈر و فولكلىرى كوردى دەھانىن وەرگەتن، ھەر دىسان ژ كەلتۈرلىن نەتمەۋىيەن جىپانى ژى دەھانىن وەرگەتىن، ئەم رى ل دویش رادى گونجاندا وى ل كەل سروشىتى دەقەرى و ژىنگەھ و عەقلىيەتا زارۇكى كوردى وەكى ل بەرچاڭ وەرگەتىن كەلتۈرلى كوردى و لايەنن جەڭلىكى و نەتەوەدىي و پەرەردەدىي و ئايىنى...ھەندە دەھانىن وەرگەن وينەكىن ب گەورىنما سىما و سالۇخەتىن كەسايەتىيان و ژىنگەھا وان...ھەندە دویر ژ ھەر ئايىلولۇزىيەكە دەستىشانكىرى) (ھ، ژ). ل دویش بوجۇونا نىڭاركىشى ئەقان چىرۇكان (نەجمەدین بىرى) ئەق چۈرى چىرۇكىن وينەدار د گوچارا (سشورەدا د نەبودا بەرەق لازىنى چۈرىي و ئەۋىن ھەن ڑى، ب تىن يىن وەرگەتىنە ژ نەتمەۋىيەن بىانى)، ھەۋىي بىشىن ژ بلى گوچاران ھەرۋەسا (پەرتۆكىن تايىەت بۇ چىرۇكا زارۇكان يَا وينەدار ل كوردىستان ھاتىنە تەرخانكىن، كۆ ژ ٣ لايەران ھەتا كۆ ٨ لايەران ڦى پىك دەھىن) (بىرى، ٢٠٢٢/٦/١٨).

5. سىما و تايىەتمەندى و سالۇخەتىن چىرۇكا وينەدار

- بكارىتىانا رىستىن رەنگىرى، ئەۋىن كەسايەقى پى د ئاخشىن.
- زنجىرەيا لۇزىيىكى يال دویش ئېكھاتنا پۇيدانان.
- بكارىتىانا كۆمەك كەسايەتىيان، كۆ ب پۇلېن سەرەكى د چىرۇكىدا رادىن و خودان سالۇخەتىن خۇيىن تايىەتن ژ لايى سەرسوپا و روخسارىيە (عويس، ١٩٨٧: ص ٥٢).
- چىرۇكىن وينەدار ژ: تىكىستى زمانى، تىكىستى وينەدار، كۆ ب ھەپىشكى دنابەرا شىسەرى و ھونەرمەندى نىڭاركىش و خويندەقاناندا، دەھىتە پېتكىتىان (عامر، ٢٠١٨: ص ٢٨).

مەزن و خەيالەكا بەرفەھە و كونتولكىنەكا مەزن د تەكىكىن
وينەكتىدا ھەيە؛ چونكە پرۇسىسا رېتكىختىنا بەرپەرى ل سەر
بەنمایىن گۈنجاندىن و رېتكەفتىنا د ناقىھەرا ئىسىھەرى و وينەكتىشىدا
دەھىتىه دانان، ل گەل پىشچاۋ وەرگەرتىنا ھەردوو رەگەزىن فۇرمى و
قەكىزىنى، ئانكۆ رېتكىختىنا بەرپەرى د بەرەتىدا ل سەر بەنمایىن
ھەمى رەگەزىن گۈندايى چىرۇڭا وينەدار دەھىتىه رېتكىختىن، ئەفچاج
يىن ۋەگىزىنەك يان فۇرمى بن (ھ، ژ : ل ٢٢-٢٣).

و. **تابلو (اللوحة):** ئەم بەرپەرە يىن كۆ خانە و پەدانك و چارچۇقە و
شەرىت ل سەر دەھىنە وينەكتىشان، ب شىوهكى چارچۇقەكى دەرەكى
يىن كۆ ھەمى رەگەزان ب خۇقە دىگرىت، ئەقى بەرپەرى دەستتىشان
دەكت. ئاشكرايە ئەم دوييراتىا دنافەرا جەنى وينەدار و پەراوۇزا
بەرپەيدا جودا دەكت، ب ئەقى چارچۇقە دەرەكى دەھىتىه
دەستتىشانكىن. تابلو يەكەيەكائىستاتىكى ئانكۆ جوانىيەكە پىشچاۋ و
مەزىنە د چىرۇڭا وينەداردا؛ چونكە ھەمى رەگەزىن فۇرمى و جوانىيە
يىن چىرۇڭا وينەدار (خانە، چارچۇقە، پەدانك و شەرتان) ب
خۇقە دىگرىت (ھ، ژ : ل ٢٦).

6. جورىن چىرۇڭا وينەدار با زارۇڭان

چىرۇكىن زارۇڭان يىن وينەدار پىشتبەستىنى ل سەر وينە و وينەكتىشانى ل گەل
تىكىستى ئىسى دەكت، ((ئەم بەرھەمەن ئەدەبى يىن دەھىنە ئاراستەكىن بۇ
زارۇڭان، ژ لايى رۇخسار و ناۋەرۇكىقى، د جىياواز و جۇراوجۇر و ھەمەرنگىن.
بەرھەمەن ئەدەبى يىن وينەدار ژ ئەوان جۇرىن ئەدەبىيە ئەۋىن تايىەت بۇ زارۇڭان
دەھىنە ئىسىن، ھەرچەندە د گەلەك ژىددەرەن ئەدەبى و پەروەردەيدا، وەكى
ژانزەكى ئەدەبى يى سەرەخۇ نەھاتىيە بەحسكىن، دېيت ئەقى بۇ ھەندى ب
زۇرىت، كۆ وينەيىن سروشىتى و پەسەندىكى جەمەكى دىار داگىر دەمن، د پىرىا
فورمەن ئەدەبىدا ئەۋىن بۇ زارۇڭى دەھىنە ئاراستەكىن، لى ئەم رۇلى مەزن يى كۆ
وينە ب شىوهكىنى كشتى و چىرۇڭا وينەدار ب شىوهكى تايىەت د گىزىت،
بۇوە ئەگەر ھەندەك پەروەركار ئەقى چۇرى وەكى ژانزەكى ئەدەبى يى سەرەخۇ
ل ژىرى بوارى ئەدەبى زارۇڭان ب دانن)) (نېرۇخ، د.س:ص?).

ژ لايى پىيا دىزايىنكرىنى و ئامادەكرىنى، چىرۇڭا وينەدار ب سەر دوو جۇرىن
سەرەكىدا دابەش دېيت، ب ئەقى رەنگى داھاتى:

دەپىتىت، يىن كۆ بىيىدەيە دناف ھەر خانەكىدا بېتتە دانان، لەورا د
شىياندايە وەكى چارچۇقە ناقەكى بۇ خانەن بېتتە دانان؛ چونكە ھەر
دۇو چەمىن شىيسىنى و وينە ئىتكىجودا دەكت. ل ۋېرە دېينىن كۆ
پەيووندەيەكە دېھەلانكى د ناقىھەرا پەدانكى و خانەيدا ھەيە، (تىرى
گۇونشىن) ئاماژە ب ئەمە خلا كېنگ كېيە دەمە دېزىت:
(پەدانك بەرى ھەر تىشىتىكى دېھەلانكى؛ چونكە خانە ب ھېچ
شىوهكى نەشىت دەستان ژ پەدانكى بەردەت و ل ئەمە دەمە زى
ھەبۇنا پەدانكى بىن گومان ب ھەبۇنا خانەيەكە گۈندايە)) (ھ،
زىل ١٧-١٨). ژ ئەقى چەندى دىيار دېيت، كۆ دنافا چىرۇڭا
وينەداردا، ھەبۇنا پەدانك و خانەيەن پېتكە د گۈندايە، كۆ جەنى
دىالوگ و تىكىستان دىگرىت، ب تايىەت دنافا چىرۇڭا وينەدار يا بىن
دەنگىدا، ئەمە د ۋەگىزىانا چىرۇكىدا پىشتبەستىنى بىتى ل سەر وينەيىن
بى تىكىست دەكت، كەواتە ((پەدانك ب ھەمان ئەرک و رۆل
پادىت، ئەمەن چارچۇقە د چىرۇڭا وينەداردا د گۈندايە)) (ھ، ژ :
ل ١٨).

د. **شەرىت:** د پىرىا جاراندا شەرىت دوو شىوهيان وەردىگرىت: شىيوى
ئىكىن د چىرۇكىن كەقىدا دەھىتە دېتن، كۆ ھەندەك جاران ژ يەك
خانە ھەتا شەش خانەيەن ب شىوهكى ئاسوی و ل دوپە ئىكىدا
پېتكەھىت. شىيوى دووئى وينەكتىش تىدا ژ تىكەھى شەرىتى كەقىن
دەرکەفتىيە، تا كۆ د شىياندا دېيت شەرىت د شىوهيىن جىياواز و
ھەرھەمەكىدا بېتىنە دروستىكىن، ئەم بىن ب مەبەستا زىنەكىن
جوانىيەكى ل سەر چىرۇكىن خۇ يىن وينەدار، واتە ھەندەك جاران
ھەر ئېك ژ ئىسىرسى چىرۇڭى و وينەكتىشى وى، ئېك شىيوى
شەرىتى ھەلبىزىن، ئەمە ل گەل مەسەلەن ئىستاتىكى و ۋەگىزىانا
چىرۇڭا وينەدار د گۈنچىت. واتە پروسىسا ھەلبىزاتى شىيوى شەرىتى
ب رېيەكە ھەرھەمەكى ناھىتە بىجەعنان، بەلکو پىشتبەستى ل سەر
پىشەرن جۇرا و جۇر دەكت (ھ، ژ : ل ٢٠-٢٢).

ھ. **رېتكىختىنا بەرپەرى:** رېتكىختىنا بەرپەرى پرۇسىسا رەگەزىن فۇرمى
يىن جىياواز دەكت، وەكى: خانە و پەدانك و چارچۇقە و شەرىت د
ئېك تابلودا. واتە پرۇسىسىكە كەلەك ئالۇزە بىدۇقى ب داھىنەك

- دياركىنا گىنگىيا هەستى بىينى بىنلىقى بەھقىكىرى ل گەل كومەلا دەماران، ئەمۇ زى بېرىپا دىتىنامە پەيقىن ئىسىي يان چاپكىرى.
 - زانىنا رامانا پەيقىن تاك و كۆ، ئەف چەندە ئى شىيانىن روئىكىنى و كىشتاندىن بىن گىرىدai ب شارەزايىا زارۋىكى، ئەمۇين ژىددەرى وەرگەتكىدا وى بۇ تىكىگەھ و رامانان، پىكىدەيىت.
 - دەركەندىنا وان هىيابىن ئىسىي يان چاپكىرى ب ئالاقىن گوتىنى (ئاخفتىنى) كۆ هەستا گوھلىبۈونى ل گەلما دەقپىشىك دىيت.
 - هەلچۈونا زارۋىكى و رادى كارېكەرىبۇونا وى و گەشەكىنا حەزا خواندىنى ل دەف وى د ئازىرىيەت (موسى واخرون، د.س: ص ٢١).
 - ب ھىزىكىنا لىزايىن (મહારત) زمانلى دەف زارۋىكى.
 - فيزىكىنا زارۋىكى ز بۇ ئەنجامدا چاڭكىن و رەھوشتى باش بىنى كۆ فەرمان لىنى بېتىتە كەن.
 - گەشەپىداناخىملا ئەرىنى ل دەف زارۋىكى (اباطە، ٢٠١٩: ص ٢)؛ كۆ ب رىنيا وىنەيان بەرەھ ئاسوپىن بەرفەھەن دېچىت.
 - بەرەھەكىن زارۋىكى ب پېرىانىتىن گشتى و راستىتىن جودا جودا.
 - گەشەكىن زاوهرى ب خۇ بۇونى، ل دەمنى زارۋىكى ب رولى چىرۋىكىنى و ۋەكىرانا وى رادىيت.
 - جودا كەن زاسىتىنى ز خەلەتىنى.
 - پەيدا كەن چىز و خوشىي دەرۇنى زارۋىكىدا.
 - بەرەھەكىن زارۋىكى تاكول پاشەرۇزى باشتىن گوھدار زى دروست ب يىت (p6_7: 2022, stories for kids with pictures)
 - راھىنانا زارۋىكى لىسر دەرىپەنا ئىسىينا داهىنەرائە ل دەمنى رويدانىن چىرۋىكى كورت دەكت.
 - راھىنانا زارۋىكى لىسر ئاخفتىنا پەھوان و باشىدا دەركەندىن و گوتىنى و ئاخفتىنى و نىاسىينا سىستەمى دروستكىن رىستان.
 - ھارېكارىا زارۋىكى دەكت بۇ فيزىبۇونا چەوانىا دروستكىن وىنەيان دەزرا خۇذا، ئەفەزىي گەلهك يازانكىن بۇ لىزايىن تىكىگەھشەتنا باش ل دەف
 - جۇرى ئېكىن: ب شىيەكىن سەرەكى پالپىشتنى ب وىنەيان و ھەزىمەكە كىيم زىزىن ئىسىيەن دەكت، ب ئەمۇي رەنگى كۆ وىنە ل سەر واتا يازارۋىكىن و ھەزىن وىدا زالە، واتە وىنە ب ھىزىا خۇ يادەرىپەن ئەمۇي پەيشان دەگىن، يان چىدىتىت ب ھېچ رەنگەكى تىكىست د وەكى ئەقان جۇرە چىرۋەكەندا نەبن.
 - جۇرى دەۋوی: وىنە و پەيشان ب شىيەكىن ھەفسەنگ تىكىھەل دەكت، ب شىيەكى كۆ ھەر ئېك ز وان پىشتىگىر يادى دەكت. وىنە پىكىن دەدەتە زارۋىكى تاكو رويدانىن ل دويفە ئېكدا زىكىجۇدا بىمەت، واتە ئەف جۇرە ب پىشىبەستنا خۇ لىسر تىكىستى ز بۇ شلۇقەكىنە وىنەنى، ز جۇرى دى جودا يە (القصة المصورة، ٢٠٢٢: ص ١٩).
- 7. گىرگى و ئارماڭىن چىرۋىكا وىنەدار يازارۋەكان:**
- چىرۋىكا وىنەدار رۇلەكىن گىرگى د قۇناغىن دەستپېتىكى ز ژىن زارۋىكىدا دىگىرىت. ۋەكولىتىن نۇي سەماندىيە، كۆ چىرۋىكىن وىنەدار رۇلەكىن سەرەكى د فيزىبۇونا لىزايىن خواندىنى ل دەف زارۋىكى و ل قۇناغىن ئېكىن ز فيزىبۇونا سەرتاپىنە، زىدەبارى رولى وى يى بەرنىاس و رېكىمەفتى د گەشەكىنا زمانىدا ل سالىن دەستپېتىكى ز ژىانا زارۋىكى. ھەروەسا ئەنجامىن ۋەكولىتىن دوپاڭىرى، كۆ ئارەزوويا زارۋەكان ياخواندىنى بەرەھ ئەف ئەمەن زارۋەكان ل ژىيەكىن دىاركىدى پاناوەستىت. ((شلۇقەكىنا زارۋىكى بۇ وىنە ئېكىم لىزايىنە ز لىزايىتىن فيزىبۇونا خواندىنى، پاشى گىنگىدانان زارۋىكى ز وىنەن بەرەھ نىاسىينا رىستىن ل ژىرىن وىنە ئىسىي پېش دەكت. ھەر ز قىرە دى بىنن كۆ وىنە ئېكىم تىشە زارۋىكى ب پەرتۇوكىقى گىرددەت ل بەرى پەيشان ب خوبىتىت، زىدەبارى كۆ ئېكىم تىشە سەرەنجا وى بۇ پەرتۇوكىن رەدكىشىت. زارۋىك ئەمۇي پەرتۇوكىن ھەلبىزىرىت ياخىندا كۆ وىنە ئېن بەرگىن وى ب دلى ئەمۇي بن)) (الزميٰتى، ٢٠١٣: ص ٨١٨). ل قىرە بۇ مە دىيار دىيت، كۆ ((رۇلى چىرۋىكا وىنەدار ب تايىھىتى بۇ زارۋىكى د قۇناغا پېش خواندىتىدا ئاشكرا دىيت، ئەمۇي ھېشىتا بەرەھەف نەبۈسى بۇ فيزىبۇونا فۇرمۇنى بىتتا، لەورا بىتى بەرى خۇ دەدەتە وىنەن داڭ د رويدانان ب گەھىت. ب شىيەكىن گشتى د شىياندایە گىنگەتىن ئارماڭىن چىرۋىكا وىنەدارا زارۋەكان، ب ئەفەن شىيەلى خوارى دىيار دەستتىشان بىكەن:

چىرۇكا وينەدار يازارۇكان ب تايىھى، كول قىرە دى ئامازە ب گۈنگۈتىن ئەوان رەگەزىن ھونەرى بۇ چىرۇكا وينەدار يازارۇكان ھىتىه دان، ب ئەقى پەنگىن داھاتى:

1.8 كەسايىھى

رەگەزى كەسايىھىنى ب گشتى ((رەھەندەكە ژ رەھەندىن چىرۇكىي و ب تايىھى تەۋەرەكى سەرەكىي د چىرۇكىن زارۇكاندا، لەورا يىندىفيه كەسايىھى د چىرۇكا زارۇكاندا كەسايىھىتىكە رون و ناشكرا و زىندى بىت، ھەروەسا كەسايىھىتىك بىت گۇتن و كىيارىن وي ئىك بىرن و ھەقدىرى ئىك نەن)) (الامين ازاهر، ٢٠٠٦، ص: ١٢٨)، چونكى كەسايىھى د چىرۇكىدا ((ژ كۆمەكاكى گۇتنىن بىت ئەپەن بىن دەھىتى سالۇخدان، ئەو كىيارىن بىن دەھىتىه وينەكىن، ئەو ھزر و گۇتنىن بىن دەھىتە ھەگوھاستن، يېك دەھىت)) (صوان، ٢٠١١، ص: ١٧٩).

پەترا جاران جورىن كەسايىھىتىيان د چىرۇكىن زارۇكاندا ((دناقبەرا كەسايىھىتىيان راپستەقىنە د ھەبۈنتىدا و كەسايىھىتىين ژ ئاشۇپا چىرۇكىشى دەھىنە چىكىن، دىيار دىن)) (الخديدى، ١٩٩٦: ص ١٨٤). ب ھەر شىوهكى ھېيت (لە چىرۇكى مندالاندا كەسايىھى دروست، ئەو كەسايىھىتىيان، كە مندالان رازى بىمن بەھى راستەقىنەن ياخود ھاوتاى راستىيەكان، جا ئەو كەسايىھىتىيان مەرۆف بن، يان ئازىل، يان ropyوھك، يان كەسايىھى تىيو ئەفسانەكان بن، يان خود ھەر كەسايىھىتىكىن، كە لە جىھانى مندالاندا خوشەویستن. كەواتە رادەي قايل بۇون و بپاڭىدىن مندالان بۇ كەسايىھىتىيە دروستەكان، دەھەستىتەو سەرتوانى دانەر لە بەخشىنى ئاكارى راستەقىنە لە رەفتار و كارى سەرەتىيە ھىزىەكان (الاعمال المخarcىة) و ھىزى لوازى ئەم كەسايىھىتىان، لە وينە راستەقىنە كەن خۇيان) (حسىن، ٢٠١٠: بـ ١٥٣). ل قىرە دىيار دېيت، كە قارەمانى چىرۇكىي تەۋەرە سەرەكىن ropyانى و چەوانىا چارەسەركىن ئەوان ropyانى دەھىتەل سەر ملىن وى، لەورا دېيت ئەف كەسايىھىتىيە ل كەل ئاست و ژىن چىرۇكى ياسەرەنچەكىش و گۈنجىي بىت. ھەروەسا كوما كەسايىھىتىيان د چىرۇكىدا دەستىشانكىرى و خودان ناف بن و ھەر ئىك ب سىما و سالۇخەتىن خۇ بىن جودا ژىن دى بېتىه جوداكن، تا كە ھزرا وان شىلى و تارى نەبىت و شىيانىن ئىك جوداكن كەسايىھىتىيان ن ھەبن، چونكە ((بۇنى و ئاشكرايى و بىارەبىن ھەروەسا ھەلبىزارتىنا ھەزمارەكا درست و كونجايى بۇ چىرۇكى ژ كەسايىھىتىيان و

زارۇكى (الرمىتى، ٢٠١٣، ٨١٨: ص ٨١٩)؛ چونكە چىرۇك د خەپالا خۇدا رويدان و كەسايىھىتىيەن چىرۇكىن دروست دكەت.

- پىشىمەرنا لىزانىن جەڭلىكى ل دەف چىرۇكى و شەكتەندا پەرزاڭ(حاجز) شەرمى و گوشەگىرىن، ياكول دەف ھندەك زارۇكان ھەبى، كە دەپتە پېكىر ل ھەمبەر زارۇكى بۇ دروستىكىندا پەيوەندى بىن ھەۋالىنى و تىكەلەيا جەڭلىكى ب شىۋەيەكى دروست.

- پەيداڭىنا ھەپايىن مۆكۈوف و بىن فەھىيە ل دەف چىرۇكى، ئەقە ژى شىيانىن فيريوونى ل دەف چىرۇكى زىدە دكەت و ھەستىكىندا وي ب بىزارىنى ب شىۋەكىن ب لەز و زوى كىم دكەت.

- بېزىكىندا پەيوەندىيەن خىزانى د ناقبەرا زارۇكى و ئەندامىن خىزانىدا، كە ئەقە ژى هارىكىارە بۇ پەروەردەكىندا زارۇكى ب شىۋەكى دروست.

- وينەكىندا چىرۇكىن ئايىنى بۇ زارۇكان، وەكى چىرۇكىن پېنگەمبەران و... ھەندە، ھارىكاريا زارۇكى دكەت ھەر ژ زارۇكىنى ئايىنى خۇ بىناسىت. (الاسرة، ٢٠١٩: <http://bo7ooth.info>)

8. بىنات چىرۇكا وينەدار يازارۇكان

سەبارەت ناقھەرۇك ئەدەبىن زارۇكان ياكىنگ ئەوه ((بىناتەك بىتە دانان بۇ ئاقاڭىنا كەسايىھىتىيا وي ل دوېش ۋىيان و ئارەززو و بەھەپىن وي)) (بوتانى، ١٩٨٧: بـ ١٩)، ھەروەسا ياكىنگە ل دوېش قۇناغىن ژىن چىرۇكى و گىشكەرەكىندا وي و زمان و فەرەنگىكەندا وي، ل كەل (ھەردوو ئارمانچىن پەروەردەي و رەوشىتى و ل كەل ئارمانجا فيرەكىن ل بەرچاپ بېتىنە وەرگەتن) (تروانشى، ٢٠١٠: لـ ٤٤)، لەورا (چىرۇكا وينەدار د ناف گوفارىن زارۇكاندا ژىن نوبىتەتىيا باھەتكى رەوشەنېرى يى كىنگ دكەت، نە بىتىن ژ لاي جوانىا وي يائىدەيىقە، بەلکو ژ لاي پىشىكىشىكىندا ھەزىن رەوشەنېرى و پەروەردەي ژىن بۇ چىرۇكى، ھەلبەت ئەقە ب تىكىستەكە ئىسى ب تىن ب دەستەنەنەتىت، بەلکو ب پەتىا دروستىكىندا وينەيان و دەھەتىنانا ئەوان ropyانان ب جەددەتىت، ب شىۋەيەكى كە گۈنجاندەكە تەمام دناقبەرا ئەوان وينەن و تىكىستا ئىسىسىدا ھەيت و ئەو پەياما رەوشەنېرى ياشەرۇزى ب دەستەنەتتىت) (الحاصلى، ٢٠٢١).

ژ لايەكى دوېش رۆخسار و چەوانىا بەرجمەستەرن و پېكەنگەرەندا رەگەزىن ھونەرى و رادى گۈنجاندەندا وان ل كەل ئەوان ئارمانچىن دەستىشانكىرى بىن د نافا چىرۇكىدا ژ بىناتىن ھونەرى بىن گۈنگە ژ بۇ ئەدەبىن زارۇكان ب گشتى، بۇ

ھەردوو شەنگىسىن دى ب خۇققە دىگرىت و ل دور وئى كار دىكمن ھەتا دىگەنە نېنجامى دوماھىكىن، كەواتە گرى ئەوه كەپەيدان و كەسايەتىن چىرۇكىنى يېڭىنە د گىريدىايى بن گىريدىانەكا لوژىكى، كۆ سەرجەمى وان بىكتە يەكىيەكا خودان دەللاتەكا - سېباتىك - دەستىيشانلىكى (محسن عارف، ٢٠٠٧، جلد ١٢٣: ١٢٣).

ھەلبەت قەهاندن و يېڭىنە گىريدىانا زنجىرىدا رۇيدانان د چىرۇكىن زارۇكىدا، دېيت يا سەرنجىراكىش و واتا بەخش بىت ب ئەوي رەنگى كۆ بىذارىنى ل دەف زارۇكى پەيدا نەكەت و بىتىت ئەگەرى گىريدىانا زارۇكى ب ئەوي چىرۇكىتە، لمورا ((چىرۇكىنوسى مەندالان، دەن ھەولى ئەوه بىدات، چىرۇكە كە لە يەك گىرچەن يېڭىنەت و سادە و ساكار يېت، واتە گىرچەن لە كىشىي مەندالة پچوکەكاندا، سەرەنچامى ھەبۈنى زىاتر لە رووداۋىكى سەرەكىي، لە چىرۇكى مەندالينىشدا، دەن ھەول بىرىت، يەك رووداۋىسەرەكى بەكارەپەنلىكىت، چونكە مەنلىقىچووک، تواناى پەى بردىن تەواويان نىيە تا وەك لە يەك كاتدا بە دواى چەند ئانکو گرى و رۇيدانان ب ئەققى رەنگى ھەروەسا ئارماخ و مەرەمەن چىرۇكە وينەدار بۇ زارۇكەن ب چەندىيەت؛ چونكە رۇيدان د ناقىدا د پۇخت و واتادران و ل دۇر ئىك مەرمەن و ئارماخ دزغىتىت، ھەر زېھر ئەققى چەندى كەھشىن ب نېنجامەكىن دىار و دەستىيشانلىكى د ئەقان جۆرە چىرۇكەندا كارەكىن ب زەممەتە و شارەزايىكە ماھىن ژ چىرۇكىنىسى د خوازىت.

ب شىۋەكىن گشتى د چىرۇكە ھونەریدا و تايىت چىرۇكە زارۇكەن و با وينەداردا، دېيت زنجىرىدا ئەوان رۇيدانىن گىرىنى دروست دىكەن، ب بىنەمايىن ئەگەرى (سبىي causality) يېڭىنە د گىريدىايى بن (خليل، ٢٠٠٣: ١٧٤). ب واتايەكا دى ھەر رۇيدانەكا د چىرۇكىدا پىندىفيه ئەگەرەكى لۇزىكى ل پاشت وئى ھەبىت، نايىت رۇيدانىن چىرۇكى ھەقىرى ئىك بن، بەلكو دېيت ھەر رۇيدانەك ژ ئەگەرى رۇيدانەكا بەرى وئى پەيدابىت، ئانکو رۇيدان تەماماكەرین ئىك بن. ھەرچەندە كەلەك جاران چىرۇكىنىسىن زارۇكەن ژ بۇ گەھشىن ب دوماھىكى كۈنچاپى ل گەل رۇيدانىن چىرۇكى، پەناين ژ بۇ (رەگەزىن رىيکەفتىن) (مصادفة) و قەزا و قەدەر و سوپاپايزى دېهن (ربيع، ١٩٩٠: ٩٤).

زېڭىرتىن ئاقىن وان ب ژىرىي ژ سىما و سالوخەتىن وينەكەنە باشە بۇ كەسايەتىان دناف ئەدەپ زارۇكەندا ((الشىطى، ١٩٩٢: ص ٣٣٠)).

2.8 رۇيدان و گرى

رۇيدان ب كاكلا چىرۇكى دەھىتە نىاسىن، رۇيدانەكە يان زنجىرىكە رۇيدانان يە كەرتە چىرۇك ل سەر دەھىتە ئاڭاڭن. بىنائىن چىرۇكى ب ھەبۇنا رۇيدانانە كەرىدىايە و ئەگەر رۇيدان نەن چىرۇك پەيدا نايىت، واتە ((د گەھەرە خۇدا چىرۇك قەكىزىانا پېرەھەن رۇيدانان يە)) (أولتىنېر، ١٩٨٣: ص ٦٤). پەتىيا جاران رۇيدان د چىرۇكىن زارۇكەندا ژ لايىن جۆرە بۇ (رۇيدانان سادە و رۇيدانان لىكىدای يان خودان گرى و گرفت دابەش دېيت. مەبەست ب رۇيدانان سادە ئەوه يە با پېشىبەستىنى ب رۇيدانەكىن بىتنى دكەت، لى مەبەست ب رۇيدانان لىكىدای ئەوه يە با دنافدا دوو گرى يە زىدەتر دروست دىن) (نجىب، ١٩٩١: ص ٧٨-٧٩).

ھەلبەت شىۋازى بىناتانا ئەقان رۇيدانان دناف چىرۇكىن زارۇكەندا د ھەمە جۇزىن، ((ئىك ژ ئەوان شىۋازان، وينەكەن رۇيدان و كەسايەتىن چىرۇكىيە، كۆ ب (چىرۇكَا وينەدار) دەھىتە ناڭكەن، ((چىرۇكَا وينەدار ب ئىك ژ ھونەر و شىۋەپىن وينەپىن رونكى دەھىتە ھەزمارتىن، ل قىرە رۇيدان دەھىتە وينەكەن و د زنجىرىيەكى دەمى، كۆ گىريدىايى تېكىستەكى ئاخىتتىيە د شىۋەپىن پەداڭاندا دەھىتە بىشاندان، تا كۆ بىزائىن ژ لايىن وەرگەپە ب رەنگەكى ئىستاتىكى و ئەپسەتلىۋۇرى بېنە وەرگەتن)) (عامر، ٢٠١٨)، كەواتە چىرۇكَا وينەدار ھەر دوو جوتىكىن شىۋىسىن (تېكىست) و (وينە) دنافدا دەھىتە بكارىئىن و تېكەللىكىن، ئەقە ىمى شىۋىنىن وى بىن ب ھىز ژ بۇ گەھاندا مەبەست و دەپرىپەن ژ بۇ وەرگە دىار دكەت.

قۇناغىن ئاڭاڭن ئەقان چىرۇكَا وينەدار و رەگەزىن وى، ھەمان قۇناغىن ئاڭاڭن چىرۇكَا ھونەرپىنە، كۆ ژ (پېشەكى، گرى، دوماھىكى) يېڭى دەھىت، لى ل قىرە د ھەر جۆرە چىرۇكە كىدا، ئەقان قۇناغان تايىتمەنلىكىن خۇپىن دەستىيشانلىكى ھەنە، كۆ پىن دەھىتە جوداڭن. ب ئەققى رەنگى ئاڭاھى ئەققى دەھىتە چىرۇكى ل سەر سى شەنگىسىن سەرەكى پادوھستىت، ئەۋۇزى: ((گرى، ھەقىكى ئانكى رەنگى ئەقان ھەرسىن شەنگىشتاندا (گرى) يە. گىنە سەرەكى و ھەر گەنگ د ناقەندا ئان ھەرسىن شەنگىشتاندا (گرى) يە. چىرۇكى ئەوه يە كۆ رۇيدان تېيدا دەھىتە ئەنچامدان، يان ب واتايەكا دى ئەقان

جهان هله بیزیریت بین کو د ناقدا زیایی و شاره زایی ل گمل ههی تا کو بشیت ب
شیوه کی راسته فینه ئهوان رویدانان فه گوهیزیت ب وی رهنگی کو کارتیکرن ل
زاروکی بکهت و هزا وی ئالوز و برهلا نه کهت، بۇ نمودونه ئهگەر به حسنى
جەھەن کىن فەکى و ئاشنا بکەت دفیت ھستى كەسايەتىيان ب درستى بەرامبەر
ئەوی جەھى فه گوهیزیت ب وينەكىنا سىجا و دىمەن كەيفخوش و ئازام،
بەروۋازى ئەقى چەندى ئەگەر جەن بەرتەنگ و نەخوش بۇو يان جەھەن نەنگ
و تارى بۇو وەكى شىكەفتى، دفیت ھەستا ترس و هزر و نەخوشىي دنقا
چىرۇكىدا و د وينەكىنا سىياپىن كەسايەتىياندا بۇ وەركى دىيار ب بىت.

4.8 زمان و شیواز

ددم و جمین چیروکتی، کو ب (the setting) یان زینکه هنی چیروکتی یعنی جھی و ددمی دھیتھے نیاسین، ئەم مەودا و چارچوھقیه یعنی کو پویدان تىدا پەيدان دین و کەسایەتی د نافدا بزاقن و لشینی دكمەن، ئانکو ((ھەر پویدانەکا رwooی ددت دفیت ل ددم و جمەکى دیارکى روی بدەت، ب ئەقى چەندى ئەم پویدانە ب ئەوان کاودان و رەوشت و تىتال و بىنەمايىن ئەقى جھى و دەمیقە دھیتھە گریدان، ئەوين پویدان تىدا پەيدا دین، ئەق پەيوەندى و گریدانە ياشىپا خواندەقانى دكەت ب بۇ بزاق و زىنديبۈونا چیروکتی، چونكە ھارېكارلاريا ئاشۇپا خواندەقانى دكەت ب پەنبا تىيگەھەشتىنا رەھەندى دەرەوونى یعنی چیروکتی)) (اسبابىل: ۱۹۷۸، ص ۱۹۵). د چیروکتىن زارۇكاندا ((زىنگەھى ددمى یعنی ھەممەجورە، دېيت ددم یعنی (بورى بىت، يان نھو، يان ژى داهاتى) و دېيت دوو دەم پىكىھە بن (دەملى بورى و نھو، يان نھو و داهاتى) و دېيت ژى دەملى چیروکتى وەرزەکى سالىنى بىت (ھەپار و ھاھىن، پايزىز، ۋەستان) يان دوو وەرزىن سالىنى پىكىھە بن، يان ژى دېيت پویدان ل دەملى سېپىدى يان نېشىرو يان ئىشارى بن)) (عارف، ۲۰۰۷، ۱۲۷:ل). ھەلبەت ئەقى چەندى گزىگىھەکا مەزن بۇ چیروکا وىنەدارا زارۇكان ھەيە، ب ئەمۇ رەنگى كو دنالا ئەوان وىنەياندا ئەق چەندە دىيار بىن، ب پەنبا دېتنى ژ بەرى خواندى و وەرگەر ھەست ب ئەمۇ دەملى بکەت و پەيوەندىيا وى ل گەل پویدان و كەسایەتىان دروست بکەت.

هروهسا جم د چیروکین و ینهدار بین زاروکاندا ب رهگمه کنی کاریگه ره ژ بُر
بنیاتنان و پیشنهاد چوونا رویدانان دهیته دانان ل گمل ئهوى په یوهندیا
که سایه تیان ل گمل ههف د میان کارتیکرنا جھی ل سهر وان. ئەقجا ج ئەف
ئەھه د کەتوارى يان ئاشوبى بن، ئاشنا يان نه ئاشنا بن، گرقى يان قەکرى بن.
ھەلبەت جم ب ناسناما مللەتان دهیته نیاسین، ھەر مللەتك ب جھین خۇ
بەرناسە، لهورا ھەر ژ كەقىدا ئەف کارتیکرنا جھى ل سەر مروققى و بەرۋاشى يَا
مروققى ل سەر جھى دیار بۈوە ئەف چەندە زى گەلەك ژ رەخنەگىن ئەدەبى
دوپاتىكىيە و ب کارىن ئەدەبىيە گىيدايە، ھەر وەكى (غالب ھلسا) دېلىزىت:
((ھەر كارەكى ئەدەبى، ئەگەر جھى فەراموش بکەت، دى تايىھەندى و
رەسەنایەتىا خۇ ژ دەست دەت، ل دەف من جم ھەلگرى تايىھەندىدىن
نەتەۋىيە و دەرىپىي ژ تىۋانلىقىن ئەسى نەتەۋىي دەكت))
(باشلار، ۱۹۸۰: ۷). بەرچەستە كرنا ئەقى چەندى دنافا چىروکين و ینهدار بین
زاروکاندا كارەكى پىندىقى و فەرە، لهورا پىندىقى ل سەر چۆرەكىشىو پىز ئەۋان

۱.۹.۱ کمسایه‌قی ۱.۹.۱.۴ ل (۱۰-۱۴)

گیانہ وہرہ کو مریشکہ، ئەقہ کە ساپتیبا سہرہ کی یا چبڑکیہ و کمساپتیبہ کا دیار و پاستھنیبہ یہ ژ واقعی ھاتیہ وہرگرتن. ب دلسوزی و دلوٹانیا دھیکتی ھاتیہ پیشچاف کرن، کو لفڑہ سیجاپین وی بین سہرہ کی وہ کی (دلسوزی، دلوٹانی، بهرگیری، که یفخوشیا دور و بہرین وی) بُو زارڈکی دیار دکھت.

رویدان: رویدانا سهره کیا چیزؤکنی ژ پهیدابونا هیکنی دهستپیدکهت، بهره ف پیشنه دچیت تا کو دگمههیته کرئ، لئی ئەف گرئیه تا راده یه کی ژ کرین ئالولزن بۇ زارۇکى و ب ئاسافى تىنالگەھیت، چونكۇ گرئ دناقبهرا راستیئى و خەوتىدا هاتىئه دروستكىن، بىن هېچ پىنكەھەنەك، لهورا ئەقە گرین ئالوز و بهزەنە بۇ تىنگەھەشتتا زارۇکى، ئەو زى ل دەملى مرىشكى د خەونا خۇدا دېتى، كۆ كۆيۈزكەك دەھىت و بىزاقى دكەت هىنكا وى ب دزىت و پاشى ل دەملى ژ خەوھەشىيار بۇوي دىيار دېت ئەۋى بىخۇ هىنكا خۇ ياشكاندى، لئى ل دوماهىئى چىچەلۈڭا وى ب ساخى ژ هىكى دەردەكھېت و ئەو گەلهك كەيفخوش دېت. لەئىرە ئەنجام زۇوي بەدەستتە دھىن ئەو گرئىيە زۇوي چارەسەر دېت و بۇ زارۇکى رویداننىن چىزۈكى دىيار دىن.

2.1.9 دھم و جھ

دهمی چیزکنی دهمکنی دیار و دهستینشانکریه دناشیهرا دهمی بوری و نهودا، بونهونه چیزکنی ژ دهمی بوری دهستپیدکههت ب ئەشقی رهنگی: ((پاشتى چەند سالان مريشكەکا سۆر هيکەك كر و كورك بوبو)) (سقوره، ۲۰۰۸: ل ۱۴). زيندەبارى دهمی راستەقينه يى چیزکنی دهمکنی خەيالى زى دناشدا ديار دېيت، ئەمۇ زى ل دهمی مريشك خەونەكى دېينىت، ب ئەشقی رهنگی: ((چەند رۆزىن درېز هانن و چۈون. شەفەكى مريشكى خەونەك دېيت كو كۆپۈركەك يى هيڭا وى دېبەت)) (سقوره، ۲۰۰۸: ل ۱۵). ب رېيىا وىئەيان جەيىن ئەشقى چیزکنی كو كولكى مريشكىيە ديار دېيت، ئەف جەھە زى جەھەكى شەكرى و ديارە و ل گەل روپدانىن چیزکنی دگۈختىت.

چیز کیدا دهینه ب کارئنان، پیدفيه ل گهل چیز کن د گونجایي بن، ئانکو ل
گهل كمساييق و رويدان و وينه و ئاشۇپا چیز کن، هروهسا ل گهل ددم و جەم
و زىنگەها گشتى يا چیز کن د گونجایي بن) (الحدىدى، ١٩٩٦: ص ٧٥)، چۈنكە
هندي نافەرۇكَا چیز کن يا ب ھېز بىت و بايەت و ھزرەكا جوان و ساخلىم
پىشىكىش بىكت، لى ئەگەر ب شىۋازەكى باش و پىتكەفتى ل گهل ئەمۇنى
نافەرۇكىن و ئەمان كمسايي提يان نە ھاتە دەپىرىن، ل ئەمۇ دەمى ئەو بايەت دى
سەنگ و بەيان خۇژ دەست دەت.

د چیز کنین و نههداردا، ب تایههت یعن زاوهکان پندیهه زمانه کنی رهوان و کورت، دوپر ژ دریزی، زیده رووی، هونه رین رهوانیزی و زاراقین نه بهره لاف ل دهش زاروکی، بهتهه بکارئینان، چونکه (پارچه کرنا رسنین دریز، ژ بُو رسنین کورتین زنجیرهه، واتایا چیز کنی ب ساناهی ب دهست زاروکی بهردن، هعروه سا هزرا زاروکی ب شیوهه کنی تهمام ل گهل ئموی تیکستا د خوینیت، گری ددهت) (الحدیدی، ۱۹۹۶: ص ۷۸). ب گشتی شیوازی شیسینا چیزوکان بُو زاروکان، ل دویش بُوچونا شیسیه (نجیب احمدی)، دفیت یعن ب هیز و رهوان و نازک بیت، ب ئەققی رەنگى ل خوارى:

- رونوی مانا: واته له توانای مندالدا ههیت، له زاراوه و دمهه واژه و بیرون کهکان تی بگات. واته نایت وشهی نه بیستراو و جووت واتا به کاریت، هروهها نابن رسنهی دریز و پهند و ناواخنه کراو و تیمه لکیشراوی تیا ئاخینزاین، ئەمەش بەرجەستە دەبیت گەر وشه کان ساده و رونو بن و دوورین له جوانناسە، و دهانىزى.

هیزی شیواز: ئەمە خۆی دەنۋىتن لە وشىاركىدەنەوەي ھەستەكانى مندانل -
ورۇاندىن و سەرخ راکىشانىان، تا وەك ھەگەل چىرۇكەكەدا تىكەل بن و
كارى تىيىكەن، لە رىنگەي گواستىنەوەي ھەلچۈونەكانى نۇوسىر لە مىيانەي
كارەكەي و دروستكىرنى وينەبى ھەستى و زەنپىيەكان (الصور الحسية
والذهبية).

- جوانی شیتوار: واته نووسینی رسته و دهسته واژه‌هکانه به رسنیکی گونجاو له گهمل دهنگ و موسیقادا. (حسین، ۲۰۱۰: ۱۷۲).

3.1.9 شیواز و زمان

۹. رهگاه‌زین هونه‌ریئن چیروکین و ینه‌داریئن کوچارا سقوره

قەگىزانى، كۆ جۆرە جوانىيەك ب چىرۇكىنى بەخشىيە و ب مەبەستا سەرنجىراكىشانما زارۇكى، ل دەمنى خواندا چىرۇكىدما.

2.9 چىرۇك ستران / سيناريو: جاهىدا بىرى (سەفورە، ٢٠٠٨، ژ٨٤: ل ١٥-١٤)

2.9.1 كەمسايىقى

كىانەوەرن، چىرۇك ھەمى ل سەر زارى ئەقان كىانەوەران دەھىتە ۋە چىرۇكىنى ھەمى ل دۆر كەمسايىتىبا سەرەكى ياخىندا چىرۇكىنى دزىن، كۆ ئەو روپايانىن چىرۇكىنى ھەمى ل دۆر كەمسايىتىبا سەرەكى ياخىندا چىرۇكىنى دزىن، كۆ ئەو زى (گوھدرىزىھ) ئەفه كەمسايىتىبا زىندى و راستەقىنەيە د ھەبوونىدا و ل دەف زارۇكىنى كەمسايىتىبا پەسەندە، چونكۇ كىانەوەر ب گشتى ل دەف زارۇكان د خوشتىقىنە. ھەرچەندە كەمسايىتىبىن چىرۇكىنى ھەمى د بىن ناقن، لى ب سېمايانىن خۇزىكەن ئەفه جوداكرن، ئەف سېمايە د وىئەياندا ل سەر رۆخسارتى وان دىيار دىن و زارۇكى ب ساناھى دنياسىت.

2.9.2 روپىدان

روپايانىن ئەفه چىرۇكىنى د سادە و ساكارن و بىتى ئىك ھەزىر دىگەھىنىت، ئەو زى ھەر ئىك ل دویش شىيان و تايىمەندىلەن خۇزىكەن ئەفه جوداكرى كارەكىھ و بىن ھاتىيە راپساردان، بۇ نۇونە: ((كەرى پچوپىك زانى كۆ ھەر ئەفه كەرسەك بۇ كارەكىي ئەفه ھەنەن دەنەن و شولا وي ستران گوتىن ئىنە)) (سەفورە، ٢٠٠٨، ل ١٥)، كۆ ھەدرىزىھ دەپىيا ژەكارى خۆ كۆ بارھەلگەرنە بۇ سترانىزىن ب گوھورىت.

3.2.9 ھە و دەم

ھەنى ئەفه چىرۇكىنى گەلەك ب باشى ل گەل كەمسايىقى و روپىداندا ھاتىيە وينەكەن و ب تەمامى دەپىرين ژى ھاتىيە كىن، كۆ زارۇك داشت ئەفه جەھى بنىاسىت ئەو زى دارستانە. چىرۇك د دەمنى نەبودا ھاتىيە ئەنجامدان، ھەمى روپىدان دناف ئەھۋى دەمەيدا دەرباز دىن.

4.2.9 شىۋاز و زەم

ئەفه چىرۇكىنى ھەردو شىۋازىن پەنال و پەدانك دنافدا ھاتىيە بكارىيان، پەنال د شىۋەيىن چارگوھىي و لاكىشەيىدا دىيار دىيت، كۆ فەگىرانا روپىدان ب خۇفە دىگىت. پەدانك د شىۋەيىن ھىلىكارىدا بەرچاۋ دىن و ژ ئاخفتىن و دەپىرىنىن كەمسايىتىيان پىك دەھىن، كۆ ئەفه چەندى روپىدان و كەمسايىقى و ژىنگەھا چىرۇكىنى بۇ زارۇكى رون و دەستىشانكىيە و ب ئەركىن خۇزىكەن، ھەرەوھە زمانەكى سادە و سەقك و كورت دوپىر ژ درىزىنى و دەپىرىنىن رەوانىزىنى ھاتىيە بكارىيان، ھەمى پەيىد د فەرھەنگا زمانى ياخىندا چىرۇكىدا د بەرلاۋ و نىاسن،

چىرۇك (خەونا مەرىشىكى) ھەردو شىۋازىن پەنال و پەدانك تىدا ھاتىيە بكارىيان، كۆ پەنال بۇ ئاخفتىنا فەگىرى ھاتىيە بكارىيان، پەدانك زى بۇ دەپىرىن زى ئاخفتىنا كەسايەتىيان بكار ھاتىيە. ب زمانەكىن سادە و پەيىن بەرەلەف د فەرھەنگا زمانى ياخىندا چىرۇكىدا دەپىرىن ژى ھاتىيە كىن، لى ل گەل ھەندى ئەف چىرۇكە ژ پەيىن بەرنياس و ب زەحەت بو تىگەھەشتىنا زارۇكى ياخىندا چىرۇكە ۋە (كۆيىشكى، كورك). ئەو رىستىن دەپىرىنى ژ ئاخفتىنا كەسايەتىيان دەكەن، ھەمى ب ئىنگ رەنگ ھاتىيە ئەپسىن، كۆ ئەو زى رەنگى رەشە، لى ب بەگەۋەندىن ھەممە پەنگ ھاتىيە رەنگ كىن، ئەفەزى ئىستاتىكەك و چىزەك ب چىرۇكى بەخشىيە و بوبىيە ھارپىكارى، كۆ زارۇك جورە خوشىيە كىن ز روپايانىن چىرۇكى وەرگىرت.

ئەف چىرۇكە ژ پېنج خانەيىان پىك دەپىت، كۆ ب پېيا شەپەرىتىن (زەر، شىن) ھاتىيە ژىك جوداكرن. ب چارجۇقىن ھەمەرەنگە دىيار دىيت: (ئاسوسي، سىتونى، لاكىشەيى، چارگوھى)، ھەردو ئەركىن ئىستاتىكى، ژىكجۇداڭنى، بجهدىنىت. چارچۇقە، پەدانك، خانە، شەرىت پېن ئەفه چىرۇكى د دوو تابلويان ھاتىيە پېكىختىن، كۆ دوو بەرپەپىن گوفارى ب خۇفە دىگەن.

وەكى ھەر چىرۇكەكە وىنەدار، تابلوپەن ئەفه چىرۇكى ھەمى فورمەن چىرۇكى ب خۇفە دىگەن، لى ئەو دوپىتىدا دنافبەرا جەھى وينەدار و پەراۋىزا بەرپەريدا نەھاتىيە جوداكرن، چونكى ھەر وەكى ژ وينەدى دىيار، پەراۋىزا بەرپەرى (نافى گوفارى، ھەزمارا گوفارى، ژمارا بەرپەرى) ل گەل ھەنى وينەدار تىكىھەل بوبىيە.

چىرۇك وينەدار ھەزىرە (١)

ل دوماھىن و ھەر وەكى ژ وينەدى ژى دىيار دىيت، كۆ ئەو تايىمەندى و ساخالەتىن چىرۇك وينەدار ب خۇفە دىگىت، دناف ئەفه چىرۇكىدا ھاتىيە پەيرەوکەن، ب پېيا گۈنجاندا دنافبەرا رەنگىن فۇرمى چىرۇكى و رەگەزىن

چیز کیدا دگیرن ب ئەركى پېشىھەچۈونا رويداناندا رادىن و دخزمەتا دىاركىن و
ئىشاندانا ھەست و ھەلوىستىن كەسا يەتىپا سەرەكى رادىن.

رویدان 2.3.9

چیزه که رویدانه کا خمیالی پیک دهیت، کو ژئاشوپا زاروکی هاتیه نافراندن، ل دهمی ل گمل کهرهستین خو بین خواندنی دناختیت. لئی ئەف رویدانه د پیکخستی و پیکنهگریدای نین و زنجیره بیا پیکنهگریدانا رویدانان نههاتیه پاراستن، گرئ ههر وەکی خو دمین بن چاره سەری، لەورا ئەنجام دشیلی و ئالوزن، هزرا زاروکی شەپزه دکمن، چونکو ئەو مەبەست و ئارمانجا بۇ جیزه کی هاتیه دانان ب ساناھی ناگەھیتە زاروکی.

3.3.9 و دھم جھو

جهنی چیز کنی ژ و تنه بیان دیار دیبت، جمهه کنی گرتیه، کو ژوورا زاروکه و رویدان همه می دناف نه قی جھیدا دهیته ئەنجامدان. سەبارەت دەمی ژ ناقۇنىشانى و دیالولكا دنابېردا كەسا يەتىياندا دیار دیبت، کو دەسپېنکا سالا خواندىتىيە. دەمى فەگىزلىنى ئى هەر د نەقى دیالولكىدا دیار دیبت، ئەۋۇرى دەمى نەبويە.

4.3.9 شیواز و زمان

زمان چېړوکي ین ساده و دیاره همرو ژ وئينه یان زاروک کهرهستان دنیاسیت و ئه رکنی وان درانیت، که اوته د ئه فنی چېړوکیدا وئينه پتر رول د ګدیرن د دیارکردا رویدانان ژ نقیشیتني، ئه ف وئينه ګډاک ب رونی و جوانی لدویف مه بهست و ئاړمانځیں چېړوکي هاتنیه کیشان، کو همرو ئیک ب درستی ددربریتني ژ ئه ووي هله لویستی دکمت ئه ووي بېو د چېړوکیدا هاتنیه دانان.

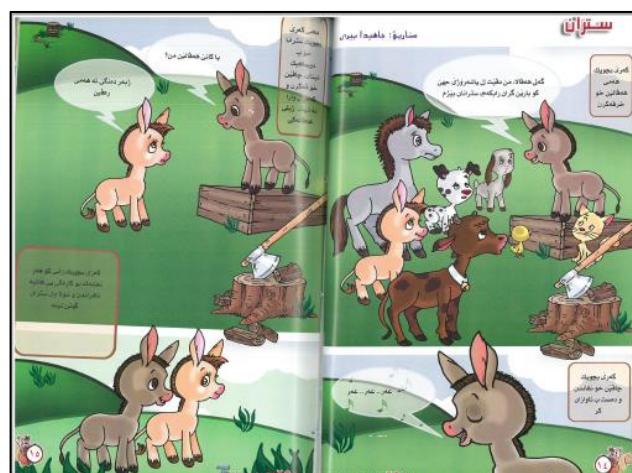
د چیروکا (دلگهش و ده سپنکا سالا خواندن) پټريا چارچوچین وئي، د چارچوچين لاكىشېي و چوار گوشې سيدا ديار دبن، کو ب رپنيا خانه ييان هاتينه دهستنيشانکرن و ب ئېك رهنج هاتينه ژېك جوداکن، کو ئهو زې (١٥) خانه نه، ئەف خانه ب رپنيا شەربيان ژېك هاتينه جوداکن و ب رهنجي به گراومندي چیروکى، کو رهنجي (شين) نه، هاتينه رهنج كرن.

چارچوّهه د ئەقى چىرۇكىدا ب سى ئەركان پادىت، ئەورۇنى: ژىكجوداكرن، پېتمدارى، خواندن و دەرىپىن. ب شىيەهەكى كۆ ژىكجوداكرنا خانەيان ب رىتەكە وينىھى ب رىنيا قەگوهاستنا هزر و دىتىنا زارۇكى ۋ خانەيەكىن يۇ ئىتكا دى، ئەقەرىي بوبىيە ھارىكار، زارۇك پېت ب خواندن و دەرىپىنلەن چىرۇكى كارىگەر بىت.

ههروهسا ب جوانی و روئی ریتم و موسیقا په یقان ل گهله رویدانان هاتیه
و ینه کرن و ده پرین، ههر چهنده ئهو رستین که سایه تی بین دئاخن، رستین نه
رهنگکرینه، به لکو بتئی ب رهنگی رهش هاتینه نهیسین، لئی به گراوهندی هه می
خانه بیان بی رهنگا و رهنگه، کو سرو شته و ب تابیهت دارستناته.

ئەف چىرۇكە ژ دوو تابلويان يېك دهيت، كۆفارى ب خۇفە
گىرتىنە، هەر تابلويەك ژ دوو خانان يېك دهيت، هەر خانەيەك ب رېيا
شەرىتەكى سېبى ژ خانەيا دى دەھىتە جوداکىن، لى ل گەل پەروايزا بەرپەپى
(ناۋە) كۆفارى، ھەنمارا كۆفارى، زمارا بەرپەپى (تىپەكەل بۇو يېنە.

وئىنن ئەملىنىڭ چىرىۋەتكى د چارچۈشىنى چوار گوشەيىدا ھاتىنە كىشان، كۆ ئەركىن زېكىجوداڭىنى، رېتى دىگىرن. ئەف ھەمى فورم و رەگەزە د دوو بەرپەدا ھاتىنە رىيكسىتن، ب شىيەيەكى گونجاپى دناقىهرا فۇرم و فەگىزانا رويدانىن چىرۇكىدما.

چیزوکا وینه دار هژماره (۲)

خوپا دیت، د چیروکا وینهدارا (ستران)دا، ل گهل بنه ماپینن ئاقاهیت چیروکى،
هه روهمسا سالۇختىن چیروکا وینهدار ژ بكارئىانا خانه، چارچۇقە، شەرىت،
پېدانك و پەنانددا دناف دوو بەرپەر و تابلوپىنن رېكھستىدا، هاتىنە
بەر جەستە كەن.

3.9 جڑو کا (دلگھش، و دھستکا سالا خواندنی / نامادہ کرنے: نواز دھوک)

(سچور، ۲۰۰۸: ۸۸)

کے ساتھ 1.3.9

دوو جورئن که سایه تیبان د ئەقى چىرۇكىدا ديارن، ئەۋۇرى كەسايەتىئىن زىندى،
كۆ مرۇۋە: زارۇك، ئەقە كەسايەتىبا سەردىكە، ھەروەسا كەسايەتىئىن نە زىندى،
كۆ كەرسىتىئىن خواندىنى و ئىشىسىنىنه: ژىيرك، پىنوس، قەلەم تراش، راستە، ئەقە
كەسايەتىئىن لاوهكىيە. ئەف كەسايەتىيە ھەمى ب ھەۋرا رۆل د روپىدانىن

دېنکه گر نىانا رويداناندا و ئەنجام ديار و ئاشكىمرا نەبن بۇ ئەوى، چونكە ئارماڭىز
و مەبەستا چۈرۈكى زى ب رونى نەيا ديارە، بۇ نۇونە ل دەملى دەللىن دېنېتىت:
((ب راستى من گەلەك دخواند و من والىن ھەمى زېھر دەرن)) (سقورە)
، ل ٢٠٠٨، ل ٦) ل جەھەكى دى دېنېتىت ((من بلندىرىن پله ب وەرزشى بىر))
، ل ٦) ل قىرە ھەۋدىي ھەيە دناشىمرا (زېھرەرن) و (وەرزش)، چونكۇ
وەرزش پتىز ب چالاكي و پراكىكىيە گر نىدابەي، ئەقچا ناھىيە زېھرەرن يان خواندىن،
پىدەفي بولۇق قىرە باھەتكى دى هاتىبا دانان، تا كۆ هىزا زارۇكى ناھىيە شىيلان و
ب درستى د مەرەمەن چۈرۈكى ب گەھىت.

جھو 2.4.9

چه بی فهمکیه ز رویدان و وینه بیان دیاره، کوژ دهرفه بی قوتا جنایته. دهمی
چیز کنی زی دهمه کنی نه دیار و ئاشکم رایه، چونکه یا رون نینه کا ئایا دهر چوونا
وهرزی ئیکیه یان دووئیه، ئه و وینه بیین دنا خدا هاتینه کیشان زی دهر بینی ز
دهمه کنی دیارگری ناکهن، بتقی زاروک دزا نیت، کو روزه و نه شهقه. قه گیزانها
رویدانان زی هه می ل دهمی نهودا هاتینه ئەنجامدان ب ریبا دیالوکن دنا به را
کەسا یاه تینن چیز کیدا.

3.4.9 شیواز و زمان

چارچوختی دهرهکی یئی وئینهئی چیرۆکا (دەرچوون)، یئی کو وئینه پى دھیتە دەستىنىشانكەن، بە هيلا جوداکەر ز (۱۵) خانەييان پېتىك دھیت، کو ب رەنگى ھەمان رەنگى بەگراوەندى بەرپەزى ئەو زى (پەتكالى) يە ھاتىھە رەنگەن. ھەبۈونا ئەشى ھەزىمارە با زۇرا خانان، بويە ئەگەرئى پەيدابۇونا قەھقەتىانا رويدانان ز ھەفدو و گەھاندنا ھەز، او ئا، مانخا سە، دكما حېرە كە.

چارچوکین ئەقى دەممە حۆرن دناقبەرا ستونى، ئاسويى، لاكىشىي و
چوار گوشەيدا. ئەف چارچوقة ب ئەركىن جودا جودا رادىن، وەكى: جودا كرنا
خانەيىان زەقدوو، ئەركىن رېتەدارىنى، ئەقەرى ل دەمىن فەگۇھاستىنى ز
شىۋىين ھەممەرنىكىن چارچوقة بىن ديار دىيت. د ئەقى چىزىكىدا ئەركىن
بۇناتكەرۇن ب شىۋىدەكىن، دروست نەھاتىه ب جەنەنان، جونكى ھندەك

شیوازی دهربینا چیروک کې بتقى ب شیوپەن پەدانك هاتىه نىشاندان، كۆھمى دیالوکىن دناقبەرا كەمسا يەتىياندا ب خۇقە دىرىن. ئەف پەدانكە بتقى د شىپۇي
ھەيلكەداريدا و د ئىك تابلودا، ديارن، كۆب سەر دوو لەپەراندا دايەشكىرىنە.
ب ئەقى رەنگى ھەمى رەگەز و پىنكەتەيىن چىرۇك كا وىنەدار د ناف ئەقى تابلودا
كۆمە دىن، ھوسا يەكەيە كا ئىستانىكى و جوانىكە پىشچاۋ ب چىرۇكىقە
بەخىشىيە.

هه ردوو بهرپهرين چيرڙک ب شيوهه يه کي هاتينه رٽکخستن، کو رهگه زين فورمي
يئن چيرڙکي ب خوچه دگرن، ل ڪمل ناڻوئيشانين چيرڙکي، نافهي ئاماده کاري،
هه هزمارا بهرپهرين چيرڙکي، نافهي گوفارى، هزمارا گوفارى، کو ل پهروايزا
بهرپهرانه، هاتينه رٽکخستن.

لېئرە د شىاندابىي يېشىن، كۆپتۈيا رەگەزىن يېكىھاتا چىرۇڭ كا وىنەدار، د ئەئىنى
چىرۇڭكىدا ھاتىنە بكارىئىنان، ب رەنگەكى كۆز چىرۇڭكە كا نە وىنەدار بېئىنە جودا كەن
و دەستىنىشانلىكىن.

الصفحة ١٤٢

د ئەشى چىرۇكىدا كەسايىھى د ھەمە جۆرن، كۈز مەرۆف و گىانەوھاران پىتىك دەھىن، ئەف كەسايىتىبە خودان ناف و ئەركىن خۇ يىن تايىھەتن د چىرۇكىدا، كۈنەھىن، ئەپ كەسايىتىبە خودان ناف و ئەركىن خۇ يىن تايىھەتن د چىرۇكىدا، كەسايىتىيەن ئەم زى (دلىقىن، نەرمىن). ھەروەسا گىانەوھەر زى (كارك، بالندە) نە. كەسايىتىيەن سەرەك (دلىقىن و كارك) يىن لاؤەك (نەرمىن و بالندە). كەسايىتىيەن سەرەك (دلىقىن و كارك) يىن لاؤەك (نەرمىن و بالندە).

رویدان: هه و هکی ز نافونیشانی دیار پویدانین چیرۆکتی ل دور سه رکه فتن و
دەرچوونى دزفون، لئى ئەف رویدانه ب باشى نەھاتىنە پىكەخستن، ھوكارىن
ئەوان رویدانان ب درستى دیار نىن و پىنكەگىریدانا رویدانان ل گەل ئىك يا
لاواز و ئالۇوز، ئەقە ۋى دىبىتە ئەگەر كە زادە ك شەپىز و ئالۇوز بىت

د ئەنجامدا بۇ مە دىيار دىيت، كۆ د ئەقىنى چىرۇكىدا تا راپدەيدىكى رېيكەفتىن و گونجاندىن دنابەرلا ئىسىسىرى و وينەكىشىدا پەيدا نەبۈۋىيە؛ چونكى سىنورداركىنەندەك وينان د چارچۇقەكىن بەرتەنگدا، بۇوە ئەگىرى فەقتىانا باھقى و نەگەهاندىنا باھقى ب شىيەمەكى دروست بۇ زارۇكى. ناقۇشانلىن چىرۇكىن ل گەلماشى ورگىزى، ناقىن كۇفارى، هۇزمۇا وى، هۇزمارا بەرپەپى، ژ دەرقەمى تابلوياندا هاتىئە دانان.

10. ئەنجام

- چىرۇكاكىن دەرپەپى، جۇركى چىرۇكىن ھونەرىيە، كۆ تىكىست ل گەل وينە و فۇنتىان دەھىتىه پېشاندان، ئەف چىرۇكە ژ بۇ مەرەمەن بەرفەھەكىنە ئاشوب و هزرا زارۇكى و گەھشتىن ب ھېايىن جوان و بلند ل دەف وى هاتىئە ئافاڭىن.

- زمان، زمانەكى سادە و راستە و خۇرۇق و ئاراستە كىرىيە، كۆ پېترا جاران ب رېيا دىالولغان دنابەرلا كەسایەتىياندا دەھىتىه پېشاندان.

- ئېك ژ سالۇخەتىن چىرۇكاكىن دەرپەپى، كۆ د ئەقان چىرۇكىدا نە هاتىئە پەيرەوكىن، ئەو رىستەنە ئەوين دەرپەپىنى ژ ئاخفتىن و هزرىن كەسایەتىان و فەگىرى دەكەن، كۆ بىتى ب ئېك رېنگ هاتىئە ئىسىن، ئەو زى رەنگى رەشە.

- رويدانلىن ھەمى چىرۇكىن دەرپەپى، ب شىيەمەكى زنجىرىدى و لوژىكى پېتكەنەتىنەن گىريدىن، كۆ زارۇك ب ئاسانى و بىن كۆ هزرا وى شىلى و بەرپەلەف بىت، رويدانلىن چىرۇكىن ورگىزىت.

- كەسایەتىن چىرۇكان د جۇرا و جۇرن، وەكى: (مرۇف، گىيانەمەر، كەرسەتىن نە زېنىدى)، كۆ ھەمى خودان سالۇخەتىن خۇ يېن تايەتن و ب وى پۇلى راپبۇۋىنە، ئەين بىن د چىرۇكىدا هاتىئە پاسپاردن.

- ھەمى ئەو تايەمەندىن جودا كەر يېن كۆ چىرۇكاكىن دەرپەپى دى جودا دەكەن، د ئەقان چىرۇكىدا دەھىتىه دېت، وەكى: (خانە، چارچۇقە، پەدانك، شەرىت، رېكھستىنە بەرپەپى، تابلو).

- ھەردوو شىوازىن پەنال و پەدانك، د پېترا چىرۇكىدا هاتىئە بكارىييان، كۆ پەنال بۇ فەگىرى چىرۇكىن هاتىئە دەستىنىشانكىن، پەدانك زى بۇ ئاخفتىن و دەپرىن و دىالولگەن و مەنھەلگەن كەسایەتىيان هاتىئە تەرخانكىن.

چارچۇقان قەقەتىان د تىكەھىشتن و وەرگەكتىن د پەيدا كىرىيە و ھەمى پېتكەنە و پەگەزىن ئافاڭىن چىرۇكاكىن دەرپەپى، كەسایەتىان، رېيدان، دەم و جەھان ھەست و ھەلۋىستىن كەسایەتىيان دناف ھنەدەك چارچۇقاندا دىيار نەبۈۋىنە، د ئەنجامدا جۇرهە فەقتىان و شىيلاتى كەتىيە د ئەرکى دەرپەپى و خواندىن ئىدا.

ھەلۋىست و ئاخفتىن كەسایەتىيان، ب تىن ب رېيا پەدانكان هاتىئە دىاركىن، كۆ دىالولگەن كەسایەتىيان دنافا خۇدا ھەممىز دەكەن. ئەف پەدانكە ب شىيۇنى ھېلىكەدارى هاتىئە كىشان، كۆ دنافدا ھەمى دىالولگ ب رېنگى رەش هاتىئە ئىسىن. ل ھنەدەك جەھان ئېك پەدانك بۇ ئاخفتىن سى كەسایەتىيان پېگەنەتىيە تەرخانكىن، كۆ ھەمى پېتكەنە ب ئېك دەپرىن د پەيىن، ئەقىنى ژى شەپەزى بىن لدەف زارۇكى پەيدا دەكت، بۇ نەمۇنە ئېك پەدانكدا دلەن و بالندە و كارك، دېيشن: ((ھى.. ھى.. يى دەرچووى بلا دەستى خۇ بلند دەكت)) (سەشورە، ٢٠٠٨، ٧: بـ).

شەرىت د ئەقىنى چىرۇكىدا، ز شىيوازى كەفن دەرباز بۇۋىيە و دەشىيۇن جىاواز و ھەممەرەنگىدا هاتىئە دروست كەن و ب ئەرکى جوانكاريا چىرۇكىن راپبۇۋىيە، لى د شەگىزانا چىرۇكىدا لاوازى پەيدا كىرىيە، لەورا گونجاندىن دنابەرلا شەرىتىن جۇرا جۇر و باھقىن ئىستاڭىلىن ل گەل ۋەگىزان د چىرۇكىدا ناھىتە دېت.

چىرۇك د دوو بەرپەپىن گوچارىدا هاتىئە رېكھستىن، كۆ ھەمى رەگەزىن فۇرمى يېن جىاوازىن چىرۇكى د دوو تابلوياندا رېكھستىنە، وەكى: خانە، پەدانك، چارچۇقە، شەرىت. ل ۋېرە د شىياندا يېن ئەف دەرپەپى كەن گونجاندىن و رېكەفتىن دنابەرلا ئىسىسىرى وينەكىشى چىرۇكىدا نىنە، چونكى كىشاندا وينان ب ئەمۇي شىيوازى د چىرۇكىدا دىيار، بۇوە ئەگىرى زىك فەقتىانا باھت و بويدانلىن چىرۇكى.

چىرۇكاكىن (4)

11. ليستا پەراوىز و زىتمەران

1. ابراهيم، عبدالله(١٩٨٨)، البناء الفنى لرواية الحرب في العراق: بغداد: دار الشؤون الثقافية العامة، ط١.
2. الامين، ازاهر محي الدين(٢٠٠٦)، أدب الاطفال وفنونه: الرياض: مكتبة الرشيد، ط١.
3. أولتبيديرد : ليزلي، لين، لويس(١٩٨٣)، الجيز في دراسة القصص، ت: عبدالجبار الطلبي: بغداد: منشورات دار الشؤون الثقافية والنشر..
4. باشلار، جاستون (١٩٨٠)، جماليات المكان، ت: غالب هلسا: بغداد: دار جاحظ للنشر، دار الحرية للطباعة.
5. بالاي، سلام، چاپنیکهفتن، پەرتوکخانا قوبەھان، ٢٠٢٢١٦١١١، دەممۇزىر ٥:٣٠. ئىشارى.
6. البالبaki: رمزي منير (٢٠١٠)، المورد الحديث - قاموس انگلizi - عربى، دار العلم للملائين.
7. بالله، مكيال خغىز بلد (٢٠١٩)، تصوير قيم الصادقة في القصة المصورة (اللعبة المدمرة) في ضوء رولان بارت: كلية العلوم الإنسانية قسم اللغة العربية وادابها، الجزائر: جامعة مولانا مالك ابراهيم.
8. Bahaa,Kareem تارىخ القصة المصورة، <https://www.linkedin.com>
9. بوتفافى، مسعود (١٩٨٧)، قفانغان زارۇكان: گوچارى روشنىيەرى نوى، ز ١١٥.
10. بيرو جيرو، (د.س)، الاسلوب والاسلوبية: ترجمة: منذر عياشي، مركز الاماء القومى، بيروت.
11. بيري، نەجمەدين، چاپنیکهفتن، دەركەھى سپېرىزىن چاپ و چاپەمەنلىن، ٢٠٢٢١٦١١٨، دەممۇزىر ١٢:٣٠. ئىقۇرو.
12. تروانشى، زوزان سادق(٢٠١٠) گۈنگىسا سايكولۇزى د ئەمدەيتىن زارۇكاندا: گوچارا پەيپ، دەھوك: ٥٢.
13. حبیله، شريف(٢٠١٠)، بنية الخطاب الروائي، دراسة في روايات نجيب الكيلاني: عالم الكتب الحديث.
14. الحديدي، علي(١٩٩٦)، في أدب الأطفال: المكتبة الانجليو المصرية، القاهرة: ط٧.
15. الحاصى، محمد، التطور التكنولوجى ساعد القصص المصورة واپر بها في ان: مجلة العرب، ٢٠٢١، http://alarab.co.uk
16. حسين، هيداد(٢٠١٠)، دەۋازەپەك بۇ رەخنەئى ئەددەپ نۇنى كوردى: چاپى دوووم، هەولىر: دەركەئى توپىئىنەوە و بلاۆرەنەوە موڭرىيانى، چاپخانە باز.
17. خليل محمود خليل، ابراهيم (٢٠٠٣)، النقد الأدبي الحديث من المعاكمة إلى التفكك: ط١، عمان: دار المسيرة للنشر.
18. ربيع، محمد احمد(١٩٩٠)، قضايا النقد العربي الحديث: الاردن - عمان دار الفكر للنشر والتوزيع.
19. الربيتى، امانى كمال حسن (٢٠١٣)، استخدام القصة المصورة في تدريس القواعد اللغوية واثرها في تنمية التحصيل لدى تلاميذ الصف الرابع الابتدائى: مجلة كلية التربية - جامعة بورسعيد - ، العدد الرابع عشر.
20. الزهار، بن عمارة امال فاطمة(٢٠٠٨)، ترجمة الفكاكة في القصة المصورة، مغامرات تان خوذجا، رسالة ماجستير، الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية، مكتبة الاداب واللغات والفنون.
21. سالح، محسن عارف(٢٠٠٧)، چىزكە زارۇكان ل دەۋەرا بەھەدىتىن: چاپا ئىنلىكى، سپېرىزىز، دەھوك.
22. سقۇرۇھ، چىزكەن وىنەدار بىن زارۇكان: ھۇمار (٨٣، ٨٤، ٨٨، ٩٠)، دەھوك، ٢٠٠٨، دەركەھى خانى بىن روشنەنېرىز و راگەيىندىن.

- stories for kids with picture. <http://www.student.uk.com.categorg>. 23
24. شحاته، حسن (١٩٩١ / ١٩٩٤)، أدب الطفل العربي: دار الكتب المصرية اللبنانية: ط١- ط٢.
25. الشسطى، محمد صالح (١٩٩٢)، الأدب العربي الحديث (مدارس وفنونه وتطوره وعاذجه منه): دار الاندلس؛ ط١.
26. صوان، أحمد (٢٠١١)، مكونات السرد في قصص الأطفال: دمشق: دار التكونين.
27. عامر، هناء عبدالرحمن (٢٠١٨)، مجلة الفنون التشكيلية والتربية النفسية: المجلد الثاني، العدد الثاني - يوليو.
28. عزالدين، اسماعيل (١٩٧٨)، الأدب وفنونه، القاهرة: ط٧، دار الفكر العربي.
29. عويس، عفاف (١٩٨٧)، دور القصة في الفو الأخلاقي للطفل، القاهرة: الهيئة المصرية لل الكتاب.
30. القبانى، حسين (١٩٦٥)، فن كتابة القصة: مصر : دار القومية.
31. القصص المصورة، story.com.<http://www.picture>
32. قصص عربية للأطفال فوائدتها وتطبيقات لقرائها - بحوث مجلة الأسرة، <http://bo7ooth.info> حادة، عبدالله جوهرة بنت، الفت، (د.س) المجلة العربية للإعلام وثقافة الطفل.
33. الكوميكس، فن تابع: صحيفة الاتحاد، <https://www.alittihad.ae/article/18/7/2022>
34. مجلة A.S (٢٠٢٠) تاريخ ونشأة القصص المصورة: (١): ahmedsamireelbolok.com
35. مدونة عصافير: <http://blog.3asafeer.com>
36. مهمەند، كمال (١٩٨٠)، دەريارەي مندان و چىزىكى مندان: گوچارى نوسەرى كورد، بەغدا: ز (٣).
37. نجيب، احمد (١٩٩١)، أدب الأطفال (علم وفن): القاهرة: دار الفكر العربي.
38. نيزوخ، سميرة، تذوق الأدب الصور وفناذه الى عقل وقلب الطفل .<https://m.facebook.com>

12. پەراوىز

- ١- گومان وئىنه كىشان ب ئىك ژ كەفتىن جۈزىن ھونھرى دەھىتىه ھۇمارنىن، ل ئەۋى دەمىن ل سەر كەفر و بەران وئىنه ژ بۇ دەرىرىنى دەھاتە كىشان، كۆ مىزۇرۇۋا وئى بۇ پېر ژ سىيەھەزاز سالان قەدگەرىت. ل ئەقان سەھەپىن دوماھىن پاشتى بەلآقۇونا ئەقان وئىنەپان ب شىۋىھەپەن بەرفرەھ و پاشتى بۇوەرەپەن خۇدان پېشانگەھ و چاپخانەپەن خۇ بىن كەشتى و زانسى، ئەف ھونھە ب ھونھى ئەھىن ھانە نىاسىن، ھەرچەندە پەيدابۇونا وئى وەكى رېياز بۇ دوماھىا سەدى نۇزدى قەدگەرىت. ھەر وەكى چەوان ھونھى سېنەماپى ب ھونھى ھەفتى دەھىتىه نىاسىن، ھەر چەندە ژ بلى ئەقان ھونھاران گەلەك جۈزىن دى بىن ھونھى ھەنە وەكى ھونھى مويستىقى، ئەدەپ، پەيکەرتاشى، بىناسازى...ھەتى، لى ھونھى سېنەما و ھونھى وئىنەكىشان ب تىقى ب ھۇماران (ھەفت، نەھ) دەھىتە ناسكەن و ئەفە ل دەۋىش گەلەك زىتمەران بۇ رېيەندىبا وان يان دەمى ل گۈرهى پەيدابۇونا وان دناف ھونھەن دىدا دەزفەت.

19. الربيتى، امانى كمال حسن (٢٠١٣)، استخدام القصة المصورة في تدريس القواعد اللغوية واثرها في تنمية التحصيل لدى تلاميذ الصف الرابع الابتدائى: مجلة كلية التربية - جامعة بورسعيد - ، العدد الرابع عشر.
20. الزهار، بن عمارة امال فاطمة(٢٠٠٨)، ترجمة الفكاكة في القصة المصورة، مغامرات تان خوذجا، رسالة ماجستير، الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية، مكتبة الاداب واللغات والفنون.
21. سالح، محسن عارف(٢٠٠٧)، چىزكە زارۇكان ل دەۋەرا بەھەدىتىن: چاپا ئىنلىكى، سپېرىزىز، دەھوك.
22. سقۇرۇھ، چىزكەن وىنەدار بىن زارۇكان: ھۇمار (٨٣، ٨٤، ٨٨، ٩٠)، دەھوك، ٢٠٠٨، دەركەھى خانى بىن روشنەنېرىز و راگەيىندىن.